

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Lapin yliopiston
harjoittelukoulun
perusopetuksen
opetussuunnitelma
2016

OPPIMISEN TUKI

21. OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUEN KÄYTÄNNÖN JÄRJESTÄMISEEN LIITTYVÄT KESKEISET LINJAUKSET

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Näistä oppilas voi saada kerrallaan vain yhden tasoista tukea. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Näitä tukimuotoja voi käyttää kaikilla kolmella tuen tasolla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Oppilaan saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista.

Opetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat sekä kunkin oppilaan että opetusryhmän vahvuudet ja oppimis- ja kehitystarpeet. Huomiota tulee kiinnittää oppimisen esteettömyyteen sekä oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Oppimisen ja koulunkäynnin tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Opetusta ja tukea suunniteltaessa on otettava huomioon, että tuen tarve voi vaihdella tilapäisestä jatkuvaan, vähäisestä vahvempaan tai yhden tukimuodon tarpeesta useamman tukimuodon tarpeeseen.

Tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä sekä pitkäaikaisvaikutuksia. On huolehdittava oppilaan mahdollisuuksista saada onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa sekä tuettava oppilaan myönteistä käsitystä itsestään ja koulutyöstä. Pedagoginen asiantuntemus ja opettajien sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö tuen tarpeen havaitsemisessa, arvioinnissa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Perusopetuslain mukaan opetukseen osallistuvalla on oikeus saada riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Tuen tarpeen varhaiseksi havaitsemiseksi oppilaiden oppimisen edistymistä ja koulunkäynnin tilannetta tulee arvioida jatkuvasti. Ensimmäiseksi tarkastellaan koulussa käytössä olevia toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta oppilaalle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa oppilaalle aikaisempaa paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja. Arvioinnissa ja tuen suunnittelussa hyödynnetään mahdollisten muiden arviointien tuloksia ja otetaan huomioon oppilaalle aiemmin annettu tuki.

Tuki annetaan oppilaalle ensisijaisesti omassa opetusryhmässä ja koulussa erilaisin joustavin järjestelyin, ellei oppilaan etu tuen antamiseksi välttämättä edellytä oppilaan siirtämistä toiseen opetusryhmään tai kouluun. Erityisesti huolehditaan tuen jatkumisesta lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen, perusopetuksen sisällä sekä oppilaan siirtyessä perusopetuksesta toiselle asteelle.

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Tuen järjestämistä ohjaavia yleisiä periaatteita on neljä:

1. kasvatuskumppanuus
2. inklusioon pyrkivä opetus ja kasvatus
3. varhainen avoin yhteistyö

4. monitoimisuus

1. Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuudella kuvataan kodin ja koulun yhteistyötä, jossa molemmat osapuolet sitoutuvat toimimaan yhdessä oppilaan oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi. Yhdessä toimiminen edellyttää yhteisten tavoitteiden sopimista, keskinäistä luottamusta ja jaettua asiantuntijuutta. Ammattilaisten asiantuntijuuden rinnalle nostetaan vanhemman lasta koskeva tietämys, näkemykset ja ratkaisuehdotukset. Koulu toimii aloitteentekijänä yhteistyösuhteen rakentamisessa ja ylläpitämisessä, ja tuo oman asiantuntijuutensa vanhemman ja oppilaan käyttöön.

Kasvatuskumppanuutta ohjaavat kuulemisen, kunnioituksen, luottamuksen ja dialogisuuden periaatteet. Siinä korostuvat vanhemman osallisuus sekä osapuolien kyky kuulla myös oppilasta ja ottaa huomioon hänen mielipiteensä. Kumppanuudella pyritään tukemaan oppilaan lisäksi myös koteja niiden kasvatustehtävässään ja rakentamaan kasvatusympäristöä, jossa mikään oppilaan kanssa toimiva taho ei jää yksin kasvatustyössään.

2. Inklusioon pyrkivä opetus ja kasvatusta

Inklusioon pyrkivällä kasvatuksella ja opetuksella tarkoitetaan opetuksen järjestämistä siten, että jokainen oppilas voi omilla taidoillaan olla osallisena omassa oppimisyhteisössään. Inklusiivisen opetuksen tavoitteita, toimintaedellytyksiä ja toteutusta arvioidaan koulujen ryhmä- ja luokkakohtaisen toiminnan lisäksi sekä opetuksen järjestämisen että toimintakulttuurin tasolla. Inklusioon pyrkivässä kasvatuksessa ja opetuksessa lähtökohtana on oppijoiden luonnollinen moninaisuus. Fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset oppimisympäristöt toteutetaan sekä organisatorisilla että pedagogisilla järjestelyillä siten, että ne mahdollistavat kaikkien oppijoiden osallisuuden. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muokataan esteettömiksi niin, että oppilailla on mahdollisuus osoittaa osaamisensa monin eri tavoin. Koulu on sosiaalinen yhteisö, joka hyvin toimiessaan suojaa ja tukee oppilaita heidän muodostaessaan identiteettiään oppijana ja sosiaalisen yhteisön jäsenenä.

Inklusioon pyrkivä opetus perusopetuksessa kehittää oppilaiden oppimisen, ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja, työskentely- ja sosiaalisia taitoja sekä aktiivista osallistumista. Työtavat suunnitellaan siten, että ne vastaavat oppilaiden laajaan heterogeenisten tarpeiden kirjoon. Oppimisen esteiden poistaminen edellyttää, että luokassa käytetään useita ohjaustyyliä, joista hyötyvät monenlaiset oppilaat. Opetus ja ohjaus järjestetään siten, että jokainen oppilas pääsee etenemään oman lähikohdityksen vyöhykkeen mukaisesti.

Perusopetuksessa toimitaan lähikouluperiaatteen mukaisesti. Periaatteen mukaan oppilaan koulupaikka järjestetään ensisijaisesti mahdollisimman lähellä kotia ja turvataan hänen tarvitsemansa tukitoimet siellä. Oppilaan etu ja hänen tuen tarpeensa huomioidaan hänen omassa lähiympäristössään. Lähikoululla tulee olla korkealaatuiset mahdollisuudet opetuksen järjestämiseen ja toimivat verkostot oppilashuollollisen ym. tuen ja palveluiden tuomiseksi oppilaan arkipäivään.

3. Varhainen avoin yhteistyö

Rovaniemen kaupunkistrategian 2017–2030 tavoitteiksi on kirjattu varhaisen avoimen yhteistyön ja yhteisöllisen toiminnan vahvistaminen. Sujuvan arjen palveluissa korostuvat myös kaupungin asukkaiden osallisuus palvelujen kehittämisessä ja suunnittelussa sekä nivelvaiheiden toimivuuden edistäminen.

Varhainen avoin yhteistyö tarkoittaa, että palvelun ja tuen tarvitsijat sekä palvelujen tarjoajat toimivat varhain suhteessa

- omien toimintamahdollisuuksien vähenemiseen
- pulmien kasautumiseen
- kriiseissä aukeaviin mahdollisuuksiin
- lasten ja nuorten kohdalla myös ikään.

Toiminnan ytimenä on ihmisten aito osallisuus, läheisverkostojen tuen hyödyntäminen sekä joustava, rajoja ylittävä yhteistyö. Tällöin asianomainen ennen kaikkea ei anna omien huoliensa kasvaa, vaan ottaa huolet kunnioittavasti esiin ja ryhtyy vuoropuheluun ja yhteistyöhön niiden kanssa, joita asia koskee. Keskeisintä varhaisessa avoimessa yhteistyössä on varhainen vastuunotto omasta toiminnasta toisten tukemiseksi.

Varhaisen avoimen yhteistyön työskentelytavat perustuvat dialogisiin työtapoihin. Työtapoja on kehitelty yhteistyössä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksena kanssa (THL). Rovaniemellä toimintaa koordinoi päätoiminen verkostokoordinaattori. Vuoropuheluun perustuvia verkostotapaamisia vetämään on koulutettu verkostokonsultteja, joita on tilattavissa tapaamisiin verkostokoordinaattorin kautta. Erilaisten neuvonpitojen ja verkostotapaamisten lisäksi tuetaan työntekijöiden ja työyhteisöjen omien hyvien käytänteiden muodostumista ja jakamista toisille työntekijöille.

Varhainen avoin yhteistyö ei tarkoita pelkästään verkostokonsulttien vetämiä verkostopalavereita. Työskentely on varhaista avointa yhteistyötä, jos se noudattaa seuraavia periaatteita:

- Koskaan ei ole liian aikaista olla avoin.
- Koskaan ei ole liian aikaista suuntautua yhteistoimintaan.
- Koskaan ei ole liian aikaista ryhtyä dialogiin.

4. Monitoimijuus

Monitoimijuudessa korostuvat kaikkien osapuolten - lasten, vanhempien ja asiantuntijoiden - osallisuus ja toimijuus. Jaettua asiantuntijuutta luodaan yhdistämällä asiantuntijatietoa sekä oppilaan ja vanhempien kokemusasiantuntijuutta. Eri toimijoiden näkemyksille annetaan ja etsitään tietoisesti tilaa. Monitoimijainen yhteistyö avaa uudenlaisia näkökulmia ja luo mahdollisuuksia rakentaa kokonaan uutta tietoa, jota kumpikaan osapuoli ei yksin pysty tuottamaan.

Monitoimijuus edellyttää toimijoilta uskallusta haastaa itsensä ja oma ajattelunsa, sekä kykyä asettua toisen osapuolen asemaan. Yhteistyön tavoitteena on edetä rinnakkain työskentelystä kohti aitoa yhdessä toimimista. Tämä edellyttää yhteistä pohdintaa, vastavuoroisuutta ja ennen kaikkea luottamusta.

Monitoimijainen yhteistyö vaatii koululta reflektiivisyyttä, ammatillisuutta ja eettisyyttä. Koulun toimijat arvioivat omaa toimintaansa ja kehittävät sitä yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Keskeinen periaate on vastuunottaminen ja vastuun antaminen sekä toisten toimijoiden huomioiminen. Onnistunut monitoimijuus vaatii vastavuoroisen tiedon jakamisen lisäksi osapuolten uskallusta luottaa toisiinsa ja toimia luottamuksen arvoisesti.

Oppimisen ja koulunkäynnin järjestäminen

Ohjaavien periaatteiden mukaisesti oppimisen ja koulunkäynnin tukea järjestetään seuraavasti:

Kuvio 23 Oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestäminen.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen prosessi Rovaniemen kaupungissa ja tuen vaiheisiin liittyvät tukimuodot kuvataan **taulukossa 13**. Tuen asioiden yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken kuvataan **taulukossa 14**. Tuen prosessi ja tukimuodot.

Rekisteröinti ja arkistointi

Pedagogista asiakirjaa säilytetään rekisterissä niin kauan kuin se on tietojen käytön kannalta perusteltua. Arkaluontoiset tiedot on poistettava rekisteristä välittömästi sen jälkeen, kun käsittelylle ei ole perustetta (Henkilötietolaki 11 ja 12 § 2 mom.). Arkistoinnista määrätään opetuksen järjestäjän arkiston muodostussuunnitelmassa. Suunnitelmassa määritellään asiakirjojen säilytysajat ja -tavat.

Taulukko 13. Oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestäminen perusopetuksessa

HYVÄ KOULUPÄIVÄ: osallisuus omassa oppimisyhteisössä, osa koulun arkea, yhteisön toimiva vuorovaikutus, kasvua ja kehitystä tukeva toimintakulttuuri, kodin ja koulun yhteistyö, turvallinen ja terveellinen ympäristö.									
YLEINEN TUKI				TEHOSTETTU TUKI				ERITYINEN TUKI	
(Oppimissuunnitelma)			Pedagoginen arvio		Oppimissuunnitelma		Pedagoginen selvitys		Erityisen tuen päätös ja HOJKS
• eriyttäminen • oppilaanohjaus • oppilashuollon tuki • tukiopetus • osa-aikainen erityisopetus • apuvälineet • koulunkäynninohjaajan tuki • ohjaus- ja tukipalvelut			• eriyttäminen • oppilaanohjaus • oppilashuollon tuki • tukiopetus • osa-aikainen erityisopetus • apuvälineet • koulunkäynninohjaajan tuki • ohjaus- ja tukipalvelut			• eriyttäminen • oppilaanohjaus • oppilashuollon tuki • tukiopetus • osa-aikainen erityisopetus • erityisopetus • apuvälineet • koulunkäynninohjaajan tuki • ohjaus- ja tukipalvelut			
Tuen järjestäminen: joustavat ryhmittelyt, ryhmäkoko, samanaikaisopetus, tiimiopettajuus, tuki osana kerhotoimintaa sekä aamu- ja iltapäivätoiminta									

Taulukko 14. Oppimisen ja koulunkäynnin tuen yhteistyö ja vastuuhenkilöt

TUEN VAIHE/ ARVIO	YHTEISTYÖ	TUEN KIRJAAMINEN	TUEN ARVIOINTI	PÄÄTÖKSET/ ESITYKSET	PÄÄTÖKSEN TEKIJÄ	MUUTA
Yleinen tuki	Oppilasta / oppiainetta opettava opettaja havainnoi oppilaan tuen tarvetta ja ottaa yhteyttä huoltajiin ja erityisopettajaan. Oppilas ja huoltaja(t) ovat mukana yleisen tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.	Oppilasta / oppiainetta opettava opettaja kirjaa käyttämänsä tukimuodot Wilmassa Tuki-välilehden Toimenpiteisiin, kun - tukea annetaan useasti saman syyn vuoksi (esim. runsaat poissaolot) - tuki on säännöllistä vaikkakin harvoin pidettävää (esim. 1h aina ennen koetta) - harkitaan, että tuen antaminen on syytä saattaa tiedoksi seuraavalle opettajalle. Myös oppimissuunnitelma on mahdollinen. Oppilasta / oppiainetta opettava opettaja	Arviointipalaveri pidetään vähintään kerran lukuvuodessa. Palaverissa arvioidaan oppimissuunnitelman toteutumista. Oppilasta / oppiainetta opettava opettaja	Resurssit:: Tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus, koulunkäynnin ohjaus, joustavat ryhmittelyt, Maltti/tms. - ryhmät, ym.	Rehtori päättää resurssien käytöstä	Koulun vuosittaisen resurssien puitteissa
		Luokanopettaja / luokanvalvoja vastaa oppimissuunnitelman kokonaisuudesta				
Pedagogin en arvio	Luokanopettaja/luokanvalvoja kutsuu koolle tarvittavat osapuolet tuen palaveriin. Oppilas ja huoltaja(t) ovat mukana arvioimassa tuen riittävyyttä. Oppilashuollon ammattihenkilö on mukana tuen tarpeen arvioinnissa	Annetun tuen toteutumista ja riittävyyttä arvioidaan laatimalla pedagoginen arvio Wilmaan. Kirjaaminen tehdään yhteistyössä. Erityisopettaja vastaa kirjaamisen toteutumisesta.	Kaikki osapuolet tekevät omat arvionsa Wilman lomakkeeseen. Erityisopettaja vastaa arvioiden kokoamisesta.	Pedagoginen arvio sisältää esitykset tehostetun tuen toteutumisesta.	Rehtori päättää tuen muotojen käytöstä ja resursseista.	Tehostetusta tuesta ei tehdä päätöstä.

	• konsultaationa					
Tehostettu tuki	Oppilas ja huoltaja(t) ovat mukana tehostetun tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.	Suunniteltu tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan Wilmassa. Oppilasta / oppiainetta opettava opettaja	Arviointipalaveri pidetään vähintään kerran lukuvuodessa. Arviointi kirjataan oppimissuunnitelmaan. Oppilasta / oppiainetta opettava opettaja	Resurssit:: Tukiopetus, lisätty kodin ja koulun yhteistyö, osa-aikainen erityisopetus, koulunkäynnin ohjaus, joustavat ryhmittelyt, Malti/tms. -ryhmät, ym.	Rehtori päättää resurssien käytöstä.	Koulun vuosittaisen resurssien puitteissa .
		Luokanopettaja / luokanvalvoja vastaa oppimissuunnitelman kokonaisuudesta				
Pedagogin selvitys	Erityisopettaja kutsuu koolle tarvittavat osapuolet tuen palaveriin. Oppilas ja huoltaja(t) ovat mukana arvioimassa tuen riittävyyttä. Oppilashuollon ammattihenkilö on mukana tuen tarpeen arvioinnissa • läsnä tuen palaverissa • konsultaationa	Annetun tuen toteutumista ja riittävyyttä arvioidaan laatimalla pedagoginen selvitys Wilmaan. Kirjaaminen tehdään yhteistyössä. Erityisopettaja vastaa kirjaamisen toteutumisesta.	Kaikki osapuolet tekevät omat arvionsa Wilman lomakkeeseen. Erityisopettaja vastaa arvioiden kokoamisesta ja hankkii mahdollisesti tarvittavat asiantuntijalausunnot.	Pedagoginen selvitys sisältää esitykset erityisen tuen toteuttamisesta ja erityisen tuen lopettamisesta.	Koulutuspalveluiden hallinto/ rehtori tekee erityisen tuen päätöksen. Päätös tarkistetaan ainakin 2. vuosiluokan jälkeen sekä ennen 7. vuosiluokalle siirtymistä.	
Erityinen tuki	Oppilas ja huoltaja(t) ovat mukana tehostetun tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.	Suunniteltu tuki kirjataan HOJKSiin Wilmassa. Oppilasta / oppiainetta opettava opettaja	Arviointipalaveri pidetään vähintään kerran lukuvuodessa. Arviointi kirjataan HOJKSiin. Oppilasta / oppiainetta opettava opettaja	Resurssit:: Tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus, koulunkäynnin ohjaus, opetusryhmä, yksilölliset oppimäärät, ym.	Koulutuspalvelut, hallinto/ rehtori päättää resurssien käytöstä.	Koulun vuosittaisen resurssien puitteissa .
		Erityisluokanopettaja/luokanopettaja/luokanvalvoja vastaa HOJKSin kokonaisuudesta.				

21.1 Yhteistyö tuen aikana

Kodin ja koulun yhteistyö tuen aikana

Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Kun oppilaalla on tuen tarvetta, kodin ja koulun yhteistyön merkitys korostuu. Yhteistyötapoja ja toimintamalleja kehitetään koko perusopetuksen ajalle ja koulunkäynnin nivelvaiheisiin. Koulun henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön oppilaan tukeen liittyvissä asioissa. Huoltajalle annetaan tietoa niiden soveltamisesta koulun arjessa, esimerkiksi oppilasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojensaannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Koulun henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä kotiin heti, kun oppilaalla ilmenee oppimisen tai koulunkäynnin ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa.

Oppilaille ja huoltajille annetaan tietoa tuen saannin mahdollisuuksista, tuen kolmiportaisuudesta sekä käytettävissä olevista tukimuodoista. Huoltajia kannustetaan tukemaan osaltaan lapsensa tavoitteellista oppimista Ykoulun säännöllistä yhteistyötä. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Oppilas tai huoltaja ei voi kuitenkaan kieltäytyä perusopetuslaissa säädetyn tuen vastaanottamisesta. Oppilas voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Yksilökohtaisen oppilashuollon tuki perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää oppilaan tai tarvittaessa huoltajan suostumusta.

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Kodin ja koulun yhteistyö tuen aikana on suunniteltu yhteistyössä Rovaniemen kaupungin kanssa.

Yhteistyötä kotien kanssa toteutetaan kasvatuskumppanuuden ja varhaisen avoimen yhteistyön periaatteita noudattaen. Säännöllinen yhteydenpito ja molemminpuolinen palaute takaavat tuen oikea-aikaisuuden ja joustavuuden. Tukea suunnitellaan ja sen toteutumista sekä riittävyyttä arvioidaan tuen palaverissa, kun tehdään tai päivitetään oppimissuunnitelma tai Hojks (syyslukukaudella), ja kun arvioidaan oppimissuunnitelman tai Hojksin tavoitteiden toteutumista (vähintään kerran lukuvuodessa). Tärkeää on antaa palautetta oppilaan oppimisesta ja koulunkäynnistä myös lukuvuoden aikana, sillä se mahdollistaa huoltajien varhaisen tuen tarjoamisen lapselle myös kotona.

Oppilaan ja huoltajien kuulemiseen liittyen tulee huomioida seuraavat asiat:

Taulukko 15. Oppilaan ja huoltajien kuulemiseen liittyvät käytänteet

Kuulemiseen kutsuminen	Kuulemistilaisuus	Päätöksen tekeminen
Kaikissa tuen vaiheissa huoltajille tarjotaan mahdollisuus tulla keskustelemaan tuen tarpeista ja suunnittelemaan tarjottavaa tukea yhdessä. Tuen palaveriin ja tuen suunnitteluun kutsutaan osallistumaan myös oppilas itse aina ikä- ja kehitystasonsa mukaisella tavalla.	Tuen palaverissa oppilaalle ja huoltajalle annetaan mahdollisuus kertoa oma mielipiteensä tehtävästä ratkaisusta. Heille myös selvitetään mitä suunnitteilla oleva päätös käytännössä tarkoittaa. Asiat selitetään oppilaalle ja huoltajalle ymmärrettävästi, ja oppilaalle hänen ikäkautensa ja edellytystensä mukaisesti.	Erityisen tuen päätös voidaan tehdä siitä huolimatta, vaikka huoltaja ei tulisi kuulemistilaisuuteen tai haluaisi tulla kuulluksi. Opetuksen järjestäjän on koetettava löytää yhteisymmärrys oppilaan ja huoltajan kanssa, mutta myös oikeus ja velvollisuus tehdä päätös oppilaan edun mukaisesti, vaikka vastoin huoltajan tahtoa.
Huoltajat kutsutaan aina tuen palaveriin, kun on kyse erityisen tuen päätöksen tekemisestä tai tarkistamisesta. Kutsu esitetään tavalla, joka on todennettavissa jälkeenpäin (puhelimitse esitetty tiedoksianto ei ole todisteellinen). Kutsun yhteydessä selvitetään palaverin tarkoitus (esimerkiksi keskustelu erityisen tuen päätöksen tekemisestä tai tarkistamisesta).	Henkilökohtainen tapaaminen on suositeltavin tapa kuulemisen järjestämiseksi. Halutessaan huoltaja voi käyttää avustajaa tai valtuuttaa kuulemistilaisuuteen asiamiehensä. Kuultavat voivat myös esittää näkemyksensä määräaikaan mennessä kirjallisesti.	Lähtökohtana on kuitenkin aina hyvän yhteistyön ja luottamuksen ilmapiirin rakentaminen.
Ennen tuen palaveria huoltajille toimitetaan tutustuttavaksi palaverissa käsiteltävät asiakirjat ja tiedot.	Jos huoltaja ei saavu kuulemistilaisuuteen, tarjotaan huoltajalle toinen mahdollisuus keskustella oppilaan tuen asioista.	

Koulun lukuvuosittaisessa toimintasuunnitelmassa kuvataan, miten huoltajille annetaan tietoa koulussa annettavista tuen muodoista. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan oppilaan tukeen liittyvän kotien kanssa tehtävän yhteistyön muodot ja periaatteet.

Yhteistyö oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa tuen aikana

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki muodostaa kokonaisuuden oppilashuollon kanssa. Nämä kaksi osa-aluetta ovat tärkeitä oppilaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin näkökulmasta. Tuen tarpeen ilmetessä yhteistyö on tarpeen.

Erityisesti tuen tarpeen arvioinnissa ja tuen vaiheiden siirtymissä on tehtävä yhteistyötä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa. Yhteistyöhön pyydettyä ammattihenkilöä on harkittava tapauskohtaisesti.

Rovaniemen kaupungissa oppilashuollon ammattihenkilöiden osallisuus pedagogisessa arviossa ja selvityksessä toteutetaan seuraavasti.

1. Koulun vastaava oppilashuollon ammattihenkilö **osallistuu** mahdollisuuksien mukaan **tuen palaveriin**, jossa ovat läsnä myös huoltaja ja oppilas itse.
 - Ammattihenkilö osallistuu tuen palaveriin **aina**, kun on kyse erityiseen tukeen siirtymisestä ensimmäistä kertaa.
 - Wilman lomakkeeseen kirjataan palaverissa ammattihenkilön osallistuminen palaveriin sekä hänen arvionsa tuen tarpeesta.
2. Koulun vastaava oppilashuollon ammattihenkilö **arvioi tuen tarvetta konsultoiden**
 - Erityisopettaja ottaa yhteyttä oman koulunsa vastaavaan oppilashuollon ammattihenkilöön ja toimittaa hänelle luettavaksi tuen palaverissa laaditun pedagogisen arvion.
 - Ammattihenkilö tutustuu pedagogiseen arvioon ja kirjaa Wilman lomakkeeseen päivämäärän, oman nimensä sekä arvionsa tuen tarpeesta.

Yhteistyötä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa tehdään myös tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Rovaniemen kaupungissa oppilashuollon ammattihenkilöt toteuttavat yhteistyössä opetushenkilöstön kanssa ongelmien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tukemiseen tähtäävää luokkatyöskentelyä, jonka avulla voidaan harjoitella esimerkiksi sosiaalisia taitoja tai tunnetaitoja. Yhteistyössä järjestetään myös erilaista ryhmämuotoista toimintaa, jonka avulla tuetaan esimerkiksi tunnesäätelyä, sosiaalisia taitoja sekä tarkkaavaisuuden ja toiminnanohjauksen taitoja.

Yhteistyö opetustoimen henkilöstön ja eri hallinnonalojen kanssa

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen yhteistyötä toteutetaan sekä opetustoimen sisällä että moniammatillisesti myös koulun ulkopuolisten yhteistyötahojen kanssa. Tuen tarpeen havainnointi ja tuen tarjoaminen kuuluvat kaikkien koulun toimijoiden tehtäviin. Tuen vaiheissa siirtymistä käsitellään monialaisesti, jolloin paikalla on opetushenkilöstön lisäksi myös oppilashuollon ammattihenkilöitä. Tätä yhteistyötä on kuvattu yllä. Tuen tarpeen kartoituksessa ja tuen suunnittelun monialaisessa käsittelyssä voi olla mukana myös muita asiantuntijoita, kuten terapeutteja tai perheneuvolan toimijoita. Tuen kokonaisuutta suunniteltaessa voidaan tehdä yhteistyötä myös esimerkiksi kerhotoiminnan, koulunuorisotyön sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan edustajien kanssa.

Yhteistyötä toteutetaan myös hallinnon monialaisissa työryhmissä, kuten oppilashuollon ohjausryhmässä. Työryhmät voivat vastata esimerkiksi oppilaskohtaisen tuen toteutumisen seurannasta ja organisoimisesta.

Ohjaus tuen aikana ja siirtymävaiheyhteistyö

Jokaisen opettajan tehtävänä on ohjata tukea tarvitsevaa oppilasta koulunkäynnissä ja eri oppiaineiden opiskelussa. Ohjaus liittyy kaikkiin opetustilanteisiin, oppiaineisiin ja oppilaalle annettavaan arviointipalautteeseen. Ohjauksen tavoitteena on, että tukea tarvitsevan oppilaan itseluottamus, itsearviointi- ja oppimaan oppimisen taidot sekä kyky suunnitella tulevaisuuttaan vahvistuvat. Huomiota kiinnitetään oppilaan arjenhallinnassa, opintojen suunnittelu- ja opiskelutaidoissa tai yhteistyötilanteissa mahdollisesti ilmeneviin tuen tarpeisiin. Näitä taitoja vahvistetaan tarkoituksenmukaisilla ohjauksellisilla toimintatavoilla. Ohjauksella pyritään siihen, että oppilas oppii asettamaan tavoitteita oppimiselleen ja ottamaan vastuuta opiskelustaan.

Ohjauksen näkökulma otetaan huomioon arvioitaessa oppilaan tarvetta sekä tehostettuun että erityiseen tukeen. Osana pedagogista arviota tai pedagogista selvitystä arvioidaan oppilaan aikaisemmin saaman ohjauksen riittävyys ja vaikutus sekä oppilaan tarpeet ohjaukseen jatkossa.

Oppimissuunnitelmaan tai HOJKSiin kirjataan myös oppilaan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet. Ohjauksellista tukea suunniteltaessa tehdään tiivistä yhteistyötä oppilaan ja huoltajan kanssa sekä hyödynnetään myös oppilashuollon ja oppilasta mahdollisesti avustavan henkilöstön asiantuntemusta.

Päättövaiheen ohjauksessa etsitään yhdessä oppilaalle soveltuvia jatko-opintomahdollisuuksia ja selvitetään oppilaan tarvitseman tuen jatkuminen toisella asteella. Perusopetuksen päättövaiheessa tukea tarvitsevalle oppilaalle ja hänen huoltajalleen tulee antaa tietoa ja mahdollisuus keskustella oppilaanohjaajan ja oppilashuollon eri asiantuntijoiden kanssa oppilaan jatkokoulutukseen liittyvistä erityisistä kysymyksistä.

21.2 Seulonnat, ennaltaehkäisevät ja varhaisen puuttumisen toimintamallit

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Tuen tarpeiden seulontasuunnitelma

Seulontasuunnitelmaa noudattamalla kartoitetaan tuen tarvitsijat. Seulontojen tulokset eivät ole arvioinnin peruste, vaan niitä hyödynnetään pedagogisessa arvioinnissa, kuten tuen suunnittelussa. Seulonnat toteutetaan suunnitelman mukaisesti kaikissa Rovaniemen kaupungin kouluissa sekä Lapin yliopiston harjoittelukoulussa. Erityisopettaja vastaa siitä, että suunnitelmaa noudatetaan koululla. Seulontatellit toteutetaan yhteistyössä luokan- tai aineenopettajan ja erityisopettajan kanssa. Kaupunkiin on laadittu tarkennettu arviointisuunnitelma, joka on erityisopettajilla käytössä. Erityisopetukseen liittyvistä yksilöarvioinneista vastaa erityisopettaja.

Taulukko 16. Rovaniemen kaupungin perusopetuksen seulontasuunnitelma

Ajankohta	Kielelliset taidot	Matemaattiset taidot
1. luokan syksy	Alkukartoitukset	Alkukartoitukset
2. luokan kevät	Luetun ymmärtäminen: Allu Lukusujuvuus ja sanasanelu: Lukimat ryhmäarviointi Lausesanelu: Oskarin onni	Kymppi-kartoitus 1
4. luokan kevät	Luetun ymmärtäminen: Allu Lausesanelu: Scribeo Aapo Perkka (FinRa)	Makeko soveltuvin osin: 4. luokan lopussa
6. luokan syksy	Luetun ymmärtäminen: Allu (5. lk:n testi) Lausesanelu: Koiramme (FinRa)	Kymppi-kartoitus 2
7. luokan syksy	Luetun ja kirjoittamisen ymmärtäminen	Matematiikan lähtötason arviointi

	-seulontaosa (Hanna-Maria Poussu-Olli)	
--	--	--

Ennaltaehkäisevät ja varhaisen puuttumisen toimintamallit

Rovaniemen kaupunkistrategian tavoitteena on ennaltaehkäisevän toiminnan ja hyvinvointierojen kaventamisen toimintatapojen tunnistaminen ja liittäminen luontevaksi osaksi palvelujärjestelmää. Yksi ennaltaehkäisevän ja varhaisen puuttumisen toimintamalleja on esi- ja perusopetuksen yhtenäinen seulontasuunnitelma, joka kuvataan taulukossa 26. Varhainen oppimisen ja koulunkäynnin vaikeuksien tunnistaminen ennaltaehkäisee ja vähentää myöhempien ja suurempien ongelmien kasautumista.

Ennaltaehkäisevää työtä tehdään ja varhaista tukea annetaan kaikissa perusopetuksen ryhmissä. Opettajat ja muut koulun aikuiset voivat ennaltaehkäistä ja varhaisesti tukea vaikeuksien monimuotoistumista muun muassa eriyttämällä, samanaikaisopetuksella tai joustavilla ryhmittelyillä. Jokaisen opettajan on tärkeää seurata kunkin oppilaan ja opetusryhmän vahvuuksia ja oppimis- ja kehitystarpeita. Tuen tarpeen havaitsemisessa, arvioinnissa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa käytetään pedagogista asiantuntemusta ja muiden ammattihenkilöiden monialaista yhteistyötä.

Toimintamalleja ja suunnitelmia ennaltaehkäisevään työhön ja varhaiseen puuttumiseen kuvataan myös Oppilashuolto-luvussa. Lapin yliopiston harjoittelukoulun työsuunnitelmissa kuvataan, miten ennaltaehkäisevä työ ja varhaisen tuen antaminen käytännössä tapahtuvat.

21.3 Oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyvät toimivaltuudet eri hallintopäätöksissä

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Rehtori päättää tukitoimien käytöstä. Koulunkäynninohjaajapalveluiden vuotuinen jakamisen suunnittelu ja päätös koulujen saamasta määrästä tehdään hallinnossa. Koulunkäynnin ohjauksen ja tulkitsen palvelun hallintopäätökset yksittäisissä tapauksissa tekee koulun rehtori. Erityisen tuen aloittamisen ja lopettamisen sekä päätöksen muuttamisen osalta toimintavaltuudet on määritelty koulun johtosäännössä.

Harjoittelukoulun rehtori tekee koulun oppilaiden erityisopetuspäätökset.

Erityisen tuen päätös alistetaan aina Rovaniemen kaupungin koulupalveluiden hallintoon päätettäväksi, kun

- opetuksen pääsääntöiseksi järjestämispaikaksi esitetään erityisopetuksen kuntakohtaistapienryhmää (K-luokka) tai erityiskoulua,
- kyse on pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta / lopettamisesta tai päätös koskee erityisen tuen lopettamista ja siirtymistä takaisin tehostettuun tukeen.

21.4 Yleinen tuki

Laadukas perusopetus on perusta oppilaan oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisen ja koulunkäynnin vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi opetusta eriyttämällä, opettajien keskinäisellä sekä muun henkilöstön yhteistyöllä, ohjauksella sekä opetusryhmiä joustavasti muuntelemalla. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen oppilaan tarpeet. Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata oppilaan tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä pedagogisia ratkaisuja sekä ohjaus- ja tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa osana koulun arkea. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatukseen ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Oppilaan ja huoltajan kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana voidaan käyttää kaikkia perusopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta ja oppiaineiden oppimäärien yksilöllistämistä. Oppilaan tuen tarpeisiin vastataan esimerkiksi tukiopetuksella, osa-aikaisella erityisopetuksella tai ohjauksen keinoin.

Oppimissuunnitelmaa voidaan tarvittaessa käyttää osana yleistä tukea. Tällöin oppimissuunnitelma sisältää soveltuvien osien samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma. Pidemmälle edistyneen oppilaan opiskelua voidaan syventää ja laajentaa oppimissuunnitelman avulla.

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Yleinen tuki on tarkoitettu jokaiselle oppilaalle tarpeen vaatiessa. Se on ensisijaisesti luokanopettajan tai aineenopettajan antamaa koko opetusryhmää hyödyttävää ja ennaltaehkäisevää tukea tai oppilaskohtaista tukea. Yksittäisen oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä voidaan tukea myös oppimisympäristön ja toimintakulttuurin kautta. Kaikki oppilaat eivät jatkuvasti tarvitse yleisen tuen yksilöllisiä tukitoimia, mutta koulussa on käytössä koko kouluyhteisöön tai oppilasryhmään kohdentuvia tukikäytänteitä, kuten KiVa Koulu- ja Friends- ohjelmat. Koulun toimintatapoja ja -kulttuuria kehitetään niin, että yhteistyötä ja yhdessä tapahtuvaa oppimista voidaan hyödyntää ja oppilaiden erilaisuus voidaan kohdata mahdollisimman hyvin. Välittäminen, huolenpito ja myönteinen ilmapiiri kouluyhteisössä edistävät oppilaan kehitystä ja tukevat hyvää oppimista.

Oppilaskohtaisen tuen antamisen pohjana on hyvä oppilaantuntemus, johon perustuen tuki suunnitellaan oppilaalle yksilöllisesti. Yleisen tuen aikana esimerkiksi

- jollakin oppiaineen osa-alueella voidaan pysyä perustavoitteissa, toisessa määritellä erikoistumistehtäviä,
- annetaan tukiopetusta tavoitteellinen, lyhyt jakso, joka arvioidaan,
- hankitaan tavanomaisia apuvälineitä, esimerkiksi kynätuki, matematiikan apuvälineet, oikeanlainen istuin,
- kodin ja koulun yhteistyössä esimerkiksi ohjataan huoltajia läksyjen seuraamisessa,
- tehdään yhteistyötä ilta- ja iltapäiväkerhon kanssa,
- koulunkäynninohjaaja tukee oppimista päivittäin ohjaamalla läksyjen merkinnässä,
- erityisopettaja on mukana samanaikaisopettajana, joustoryhmissä taikka opettaa esimerkiksi oikeaa ääntämistä ja äänenkäyttöä, lukemista ja kirjoittamista, englantia tai muuta oppiainetta jakson/jaksoittain pienessä ryhmässä,
- oppikirjojen ohella ja esimerkiksi tukiopetuksessa käytetään selkokielisiä ja muita eriyttäviä

materiaaleja (oppiaineksen ydinsisältöihin painottuvia E-kirjoja ei tule käyttää yksinomaisena oppimateriaalina vielä yleisen tuen portaalla).

Yleinen tuki ei edellytä erityisiä asiakirjoja, mutta tuen muotoja on hyvä alkaa merkitä Wilman Toimenpiteisiin silloin kun,

- tukea annetaan useasti saman syyn vuoksi (esim. runsaat poissaolot),
- tuki on säännöllistä vaikkakin harvoin pidettävää (esim. 1h aina ennen koetta),
- harkitaan, että tuen antaminen on syytä saattaa tiedoksi seuraavalle opettajalle.

Yleinen tuki voidaan suunnitella myös oppimissuunnitelmaan Wilmassa. Oppilaan ja huoltajan kanssa suunnitellaan yleisen tuen tukijakso ja tuen antamiselle asetetaan tavoitteet. Tavoitteiden toteutumista ja tuen riittävyttä arvioidaan yhdessä tukijakson päätteeksi. Yleisen tuen jakson aikana opetushenkilöstö kerää havaintoja oppilaan oppimisesta ja työskentelystä osana jokapäiväistä työskentelyään, ja kirjaa niitä ylös. Näitä muistiinpanoja voidaan käyttää pedagogisten asiakirjojen laadinnassa.

21.5 Tehostettu tuki

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettu tuki tulee järjestää laadultaan ja määrältään oppilaan yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, ja niin kauan kun oppilas sitä tarvitsee. Oppilaan tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Oppilas tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostettu tuki annetaan muun opetuksen yhteydessä joustavin opetusjärjestelyin.

Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia perusopetuksen tukimuotoja, lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta ja oppiaineiden oppimäärien yksilöllistämistä. Esimerkiksi osa-aikaisen erityisopetuksen, opintojen yksilöllisen ohjauksen ja kodin kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu tehostetun tuen aikana. Myös oppilashuollon osuutta oppilaan hyvinvoinnin edistäjänä ja ylläpitäjänä vahvistetaan.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Tehostetun tuen aikana annettava tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan. Oppilaan ja huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä tulee seurata ja arvioida säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä oppilasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Kaikki tehostettua tukea saavaa oppilasta opettavat opettajat osallistuvat oppilaan tilanteen kokonaisvaltaiseen tarkasteluun ja tuen suunnitteluun sekä ottavat tuen tarpeet huomioon opetuksessaan. Oppilaan vahvuuksia kartoitetaan, jotta niitä voidaan käyttää hyväksi tukitoimien suunnittelussa. Tehostetun tuen aikana eriyttämisen intensiteettiä lisätään, mikä tarkoittaa yksilöllisyyden asteen lisäämistä. Opetusta sovitetaan niin paljon kuin yleisen oppimäärän sisällä on mahdollista. Opettajien ja koulunkäynninohjaajien yhteistyöllä rakennetaan opetusjärjestelyjä, joissa ovat tasapainossa yksilöllinen tuki ja yhteisöön kuulumisen. Tehostetun tuen aikana korostuvat

- kodin kanssa tehtävä tuen suunnittelu ja toteutus,
- opettajan suunnittelema oppilaanohjaus,
- koulunkäynninohjaajan tuki,
- erityisopettajan tai erityisluokanopettajan antama tuki,
- ohjaavien erityisopettajien, koulukuraattorin tai koulupsykologin konsultaatio,
- joustavat ryhmittelyt (eri ryhmittelyperustein) ja
- opiskelun erityiset painoalueet: keskittyminen opetussuunnitelman keskeisiin ydinsisältöihin (esim. E-kirjat perusoppikirjojen rinnalla).

Tehostetun tuen tarvetta arvioidaan säännöllisesti ja seurantatietoja kirjataan oppimissuunnitelmaan vastaamaan muuttunutta tilannetta. Tehostetun tuen aikana opetushenkilöstö kerää havaintoja oppilaan oppimisesta ja työskentelystä osana jokapäiväistä työskentelyään, ja kirjaa niitä ylös. Näitä muistiinpanoja voidaan käyttää pedagogisten asiakirjojen laadinnassa. Siirtymävaiheessa tehostetun tuen oppilaan tilanteesta tulee välittää opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle opettajalle tai koululle viivyttämättä ja monipuolisesti siten, että tuki voidaan aloittaa uudessa koulussa nopeasti ja tuen jatkumo säilyy.

21.5.1 Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arviossa kuvataan

- *oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanne koulun, oppilaan sekä huoltajan näkökulmista*
- *oppilaan saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista*
- *oppilaan vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet*
- *arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä oppilasta voidaan tukea*
- *arvio tehostetun tuen tarpeesta.*

Yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Oppilaan opettaja tai opettajat yhdessä laativat kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita. Pedagogisen arvion laatimisessa hyödynnetään oppilaalle jo mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

Tehostettuun tukeen liittyvä pedagoginen arvio tehdään silloin, kun tehostettua tukea ollaan aloittamassa tai sen antamista lopettamassa. Pedagogisen arvion kokoamisesta vastaa erityisopettaja ja kirjaaminen tehdään yhdessä oppilasta opettavien opettajien kanssa. Oppilaalle annettu tuki, oppilaan kokonaistilanne ja tehostetun tuen aloittaminen käsitellään yhdessä oppilaan, kodin ja oppilashuollon ammattihenkilön kanssa. Ensisijaisesti konsultoidaan sitä oppilashuollon ammattihenkilöä, joka parhaiten tuntee kyseessä olevan oppilaan. Mahdollisuuksien mukaan oppimiseen kuuluvia asioita käsitellään psykologin kanssa, koulunkäyntiin liittyviä asioita koulukuraattorin kanssa ja terveydentilaa liittyviä asioita kouluterveydenhoitajan kanssa. Henkilökohtaisen oppilaskontaktin puuttuessa oppilashuollon ammattihenkilö muodostaa näkemyksensä yleisellä tasolla asiantuntemukseensa perustuen, kun hänelle on selostettu oppilaan kokonaistilanne, annettu tuki sekä opettajien näkemys tuen tarpeista jatkossa.

Oppilaalta ja hänen huoltajiltaan pyydetään etukäteen näkemys oppilaan kokonaistilanteesta, vahvuuksista ja kiinnostuksen kohteista sekä opettajien esittämästä tarvittavasta tuen tasosta ja muodoista. Huoltajan tai oppilaan eriävä näkemys ei estä tuen antamista, mutta aina pyritään rakentavaan yhteistyöhön oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa. Asiakirjoja kirjoittaessa kiinnitetään huomiota siihen, että käytetään koulun arjen käsitteitä ja käytännöt kuvataan hyvin konkreettisesti ja riittävän yksityiskohtaisesti.

Erityisopettaja säilyttää kopion pedagogisesta arviosta oppilaan muiden arvioiden yhteydessä lukitussa kaapissa (oppimissuunnitelmien pohjaksi ja siirrettäväksi siirtymävaiheessa seuraavaan peruskouluun). Alkuperäinen pedagoginen arvio arkistoidaan koulun arkistoon. Kopiot arviosta annetaan huoltajalle/huoltajille.

maa

21.5.2 Oppimissuunnitelma

Tehostetun tuen aikana oppilaalle järjestettävä tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma on opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen suunnitelma oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä oppilaan tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata oppilaalle edellytykset edetä opinnoissaan ja edistää hänen hyvinvointiaan. Oppimissuunnitelma tukee kunkin opettajan oman työn suunnittelua ja opettajien keskinäistä sekä kodin kanssa tehtävää yhteistyötä. Oppimissuunnitelmasta huoltaja saa itselleen tietoa ja voi siten paremmin tukea lastaan. Suunnitelma antaa pohjan oppilaan edistymisen arvioinnille.

Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Oppilaan osuus suunnittelussa kasvaa siirryttäessä perusopetuksen ylemmille luokille. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, niitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina oppilaan tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin oppilaan opetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Oppilaskohtaiset tavoitteet

- oppilaan näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan*
- oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet sekä erityistarpeet*
- oppilaan oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin sekä koulunkäyntiin liittyvät tavoitteet*

Pedagogiset ratkaisut

- *oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut*
- *oppilaan tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, opiskelustrategiat, työskentelytavat ja kommunikointitavat*
- *oppilaalle annettava tukiopetus ja osa-aikainen erityisopetus*
- *opiskelun erityiset painoalueet eri oppiaineissa*
- *oppilaan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet*

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- *oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako*
- *opetukseen osallistumisen edellyttämien perusopetuslain mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden, apuvälineiden ja kuntoutuspalveluiden järjestäminen sekä eri toimijoiden vastuunjako*
- *yhteistyön toteuttaminen oppilaan ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki*

Tuen seuranta ja arviointi

- *oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat*
- *oppilaa ja huoltajan kanssa tehtävä arviointi oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanteesta sekä oppilaan itsearviointi*
- *arviointissa käytettävät menetelmät joiden avulla oppilas voi osoittaa osaamistaan hänelle sopivin tavoin*
- *oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta*
- *suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt*

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Oppimissuunnitelma muissa tilanteissa

Oppimissuunnitelmaa käytetään vaikka oppilas ei saisi tehostettua tukea, mikäli

- *oppilas etenee eri oppiaineiden opinnoissa vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oman opinto-ohjelman mukaisesti*
- *opetus järjestetään erityisin opetusjärjestelyin*
- *perusopetuksen 7-9 vuosiluokkien oppilas on otettu joustavan perusopetuksen toimintaan.*

Näissä tilanteissa laadittava oppimissuunnitelma sisältää soveltuvien osien samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma.

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Oppimissuunnitelma on parhaimmillaan hyvä työväline opettajan, oppilaan ja huoltajan välillä. Huomiota kiinnitetään siihen, että käytetään koulun arjen käsitteitä ja käytännöt kuvataan hyvin konkreettisesti ja riittävän yksityiskohtaisesti. Tukimuotoja suunniteltaessa varmistetaan, että niiden toteuttaminen on mahdollista. Oppimissuunnitelmaan kirjoitetaan oppimisen kannalta olennaiset asiat siten, että kaikki osapuolet tietävät tehtävänsä. Oppimisen tavoitteet määritellään opetussuunnitelman pohjalta sellaisiksi lähitavoitteiksi, jotka arvioidaan mahdollisiksi oppilaan saavuttaviksi. Oppimisen arvioinnin tavat määritellään sellaisiksi, että oppilas saa näytettyä tietonsa ja taitonsa.

Oppilaan oppimissuunnitelmassa kuvataan minkälaisella opetuksella ja ohjauksella tuetaan oppimista parhaalla mahdollisella tavalla. Lisäksi kuvataan millä tavoin oppimisympäristö saadaan tukemaan oppimista parhaalla mahdollisella tavalla. Työtapojen valinnassa otetaan huomioon, että oppilaan oppimaan oppimisen taidot pääsevät kehittymään:

- työtavat auttavat oppilasta tiedostamaan omaa oppimistaan,
- oppilas saadaan aktiiviseksi pohtimaan ja ymmärtämään oma vastuunsa oppimisensa eteenpäin saattamisessa ja taitojensa kehittämisessä,
- oppilaan tietoisuus herää jo oppimisen ja työskentelyn aikana,
- oppilas oppii tarkastelemaan eri oppimistilanteissa käyttämiään oppimis- ja työskentelytapoja.

Pääperiaate on, että oppimissuunnitelman laatimisesta vastaa se opettaja, joka oppilasta opettaa kyseessä olevassa oppiaineessa. Oppimissuunnitelman laatiminen tulee aloittaa viivyttämättä, kun päätös tehostetun tuen aloittamisesta on tehty. Oppimissuunnitelma laaditaan yhteistyössä oppilaan, kaikkien oppilasta opettavien opettajien, koulunkäynninohjaajan, huoltajien sekä mahdollisten oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa. Erityisopettaja ja/tai muut asiantuntijat ovat mukana viimeistään tehostetun tuen oppimissuunnitelmaa laadittaessa.

Oppilas osallistuu ikätasonsa ja edellytystensä mukaisesti oppimissuunnitelman laatimiseen. Hänelle kerrotaan, mistä oppimissuunnitelmassa on kysymys ja mitä se sisältää. Oppimissuunnitelmaan kirjataan oppilaan oma näkemys hänen oppimisensa ja työskentelynsä nykytilasta ja tavoitteista. Kirjatessa sovitaan myös vastuualueita, joista oppilaan tulee itse huolehtia. Näin lisätään oppilaan omaa vastuunottoa koulunkäyntiinsä liittyvissä asioissa. Suunnitelmaan kirjataan myös, miten koti sitoutuu tukemaan oppilasta.

Maahanmuuttajataustaiselle oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma samoilla periaatteilla. Oppimissuunnitelma tehdään maahanmuuttajataustaiselle oppilaalle aina, oppilaan siirtyessä perusopetukseen PoL5 §:n mukaisesta perusopetukseen valmistavasta opetuksesta. Tällöin pedagoginen arvio laaditaan jo valmistavan opetuksen aikana. Oppimissuunnitelma tehdään myös jos oppilas on tullut Suomeen kesken perusopetuksen eikä oppilas ole osallistunut perusopetukseen valmistavaan opetukseen. Oppimissuunnitelmaa käytetään myös niiden oppilaiden kohdalla, joille on tehty päätös erityisistä opetusjärjestelyistä tai opintojen etenemisestä vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oppilaan oman opinto-ohjelman mukaisesti.

Oppimissuunnitelma kirjataan Wilmaan. Suunnitelma tulostetaan ja siitä otetaan kopio huoltajalle. Alkuperäinen oppimissuunnitelma arkistoidaan koulun arkistoon. Oppimissuunnitelman toteutumista seurataan suunnitellusti oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa vähintään kerran vuodessa. Seurantaan osallistuvat kaikki ne oppilaan opettajat, joiden opettamia oppiainesisältöjä suunnitelma koskee taikka joiden oppitunneilla tuen tarve muulla tavalla ilmenee. Seurantatiedot kirjataan oppimissuunnitelmaan sen päivittämistä valmistellen. Luokanopettaja tai luokanohjaaja välittää muille oppilaan opettajille tiedon mahdollisista seurannassa päätetyistä muutoksista.

Oppimissuunnitelmaa on päivitettävä aina tuen tarpeen tai opetusjärjestelyiden muuttuessa oleellisesti. Päivittäminen merkitsee käytännössä uuden oppimissuunnitelman laatimista.

21.6 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille oppilaille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Erityisen tuen tehtävänä on antaa oppilaalle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukea niin, että oppilas voi suorittaa oppivelvollisuutensa ja saa pohjan opintojen jatkamiselle peruskoulun jälkeen. Oppilaan itsetuntoa, opiskelumotivaatiota ja mahdollisuutta kokea onnistumisen ja oppimisen iloa vahvistetaan. Samoin tuetaan oppilaan osallisuutta ja vastuunottoa

opiskelusta.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta oppilaan tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus ja oppilaan saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Erityistä tukea saava oppilas opiskelee joko oppiaineittain tai toiminta-alueittain. Mikäli oppilas opiskelee oppiaineittain, hän opiskelee eri oppiaineissa joko yleisen tai yksilöllistetyn oppimäärän mukaisesti.

Sellaiselle oppilaalle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan oppilaan oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin. Nämä vaihtelevat oppimisen tavoitteiden ja sisältöjen sekä oppilaan henkilökohtaisten tarpeiden mukaisesti. Oppilaalla on perusopetuslain mukaan oikeus saada oppimisensa tueksi tukiopetusta ja osa-aikaista erityisopetusta myös osana erityisopetusta.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla oppilaalla on oikeus myös muuhun tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi ohjaus, yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Perusopetuksessa erityistä tukea annetaan niille oppilaille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muilla tukitoimilla. Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Käytettävissä ovat perusopetuksen kaikki tukimuodot, mutta tuen muodoista toteutetaan vahvimpina

- erityisopetusta,
- koulunkäynninohjausta ja
- tarvittavia apuvälineitä.

Erityinen tuki järjestetään ensisijaisesti lähikoulun perusopetusryhmässä. Oppilas voi myös opiskella osittain pienryhmäopetuksen tuella tai kokoaikaisesti erityisopetuksen pienryhmässä. Tavoitteena on, että oppilas osallistuu kykyjensä ja taitojensa mukaan opiskeluun vertaisikäryhmässä, ikäryhmän oppilaiden kanssa samassa luokassa opiskelua voivat helpottaa

- erilaiset joustavat opetusjärjestelyt,
- oman opinto-ohjelman mukaan eteneminen (erityiset opetusjärjestelyt)
- koulunkäynninohjaajan tuki,
- samanaikaisopetus ja tiimiopettajuus.

Mikäli oppilaalle on erityisen tuen päätöksessä määriteltä pääsääntöiseksi opetusryhmäksi erityisopetuksen pienryhmä, tulee oppilaalle nimetä yhteistyöluokka. Opiskelu pienryhmän ja yhteistyöluokan mukana tarkennetaan henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa, hojksissa.

PIENRYHMÄT PERUSOPETUKSESSA

Alueelliset pienryhmät

Mikäli oppilaan lähikoulussa ei ole mahdollisuutta riittävään pienryhmäopetuksen tukeen, voi oppilas hakeutua toiseen saman koulun alueen kouluun, jossa tukitoimet voidaan toteuttaa. Koulupaikasta tehdään hallintopäätös. Erityisen tuen päätöksessä päätetään oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, joka voi olla perusopetusryhmä tai erityisopetuksen pienryhmä. Pääsääntöisesti erityisen tuen oppilaat Rovaniemellä ovat perusopetusryhmän oppilaita.

Pienryhmässä annetaan opetusta pääsääntöisesti erityisen tuen piirissä oleville oppilaille, jolloin oppilas opiskelee Hojksin mukaan. Opetukseen voi osallistua joustavissa opetusjärjestelyissä myös yleisen ja tehostetun tuen portaalla opiskelevia koulun oppilaita. Tällöin oppilaan opetuksen tavoitteet määritellään perusopetuksen opetussuunnitelmaan ja hyvän osaamisen kuvaukseen perustuen oppilaan oppimissuunnitelmassa.

Oppilas voi opiskella lähikoulun pienryhmässä osa- tai jaksoittain kokoaikaisesti. Pienryhmäopetuksen ja osallistavan opetuksen (= ison luokan oppilaiden ryhmässä opiskelu) tuntien määrä on merkitty oppilaan Hojksiin tai oppimissuunnitelmaan. Koulun lukuvuosittaisessa toimintasuunnitelmassa kuvataan yhteistyöluokkien määräytymisen sekä yhteistyön yleiset periaatteet.

Taulukko 17. Pienryhmien toimintatapoja

• <i>palkkiojärjestelmät kasvatuksen tukena</i> • <i>samanaikaisopetus ison luokan kanssa</i> • <i>joustava ryhmittely oppiaineen opetuksessa</i> • <i>koulunkäynninohjaajan tuki</i> • <i>toiminta ryhmässä terapeuttien kanssa</i>	• <i>osallistava opetus isossa luokassa</i> • <i>osallisuus koulun yhteisissä tilaisuuksissa</i> • <i>iso luokka kotiluokkana</i> • <i>pienryhmä kotiluokkana</i> • <i>isossa luokassa kummit</i> • <i>kriisipaikkoja pienryhmässä</i>	• <i>tehostetun tuen jakso pienryhmässä</i> • <i>tiivis yhteistyö huoltajan kanssa</i> • <i>huoltajien ohjaustoimintaa</i> • <i>yhteistyö kotikoulun kanssa</i>
--	---	--

K-luokat = Kuntakohtainen pienryhmäopetus

Kuntakohtaisia vaativan erityisen tuen opetusryhmiä kutsutaan yhteisellä nimellä K- luokiksi. K-luokkien opetus on erikoisstrukturoitua opetusta monitarpeisille oppilaille. Opetus voi olla pitkäkestoista kokoaikaista pienryhmämuotoista erityisopetusta. Oppilaiden pääsääntöinen opetusryhmä on erityisopetuksen pienryhmä. K-luokkien oppilaat opiskelevat mahdollisuuksiensa ja tilanteen mukaan koulun joustavissa opetusryhmissä ja heille nimetään yhteistyöluokka perusopetuksesta Rantavitikan ja Nivavaaran koulun K-luokissa voidaan opiskella oppiainekokonaisuuksittain ja opetus voidaan tarvittaessa järjestää toimintaluokittain. K-luokkien ryhmäkokoon on Rovaniemellä maksimissaan kahdeksan oppilasta. Päätös oppilaaksi ottamisesta K-luokkiin tehdään aina koulupalveluiden hallinnossa. Ryhmissä voivat opiskella sekä yleisen että pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevat oppilaat.

Kuntoutusluokat

Alkuopetuksen kuntoutusluokat on tarkoitettu oppilaille, joiden kouluvalmiudesta tai sosiaalisten taitojen kyvystä selvitä perusopetusryhmässä ei olla vielä varmoja. Kuntoutusluokkaopetusta järjestetään myös perusopetuksen 3-6 luokkien oppilaille, joiden koulunkäynnissä ilmenee suuria haasteita käyttäytymisen, sosiaalisten ja tunnetaitojen vuoksi.

Huoltajat hakevat koulupaikkaa lapsellensa erillisellä kuntoutusluokkahakemuksella sitoutuen näin kuntoutusluokan perhelähtöiseen toimintaperiaatteeseen. Hakemus toimitetaan koulutuspalveluiden hallintoon jo ennen koulun alkua tai perusopetuksen aikana mahdollisimman pian sosiaalisten tai

sosioemotionaalisten vaikeuksien ilmaannuttua. Jokaiselle kuntoutusluokan oppilaalle tehdään päätös erityisestä tuesta ja laaditaan Hojks etenkin käyttäytymiseen ja työskentelytaitoihin. Suunnitelmaa arvioidaan huoltajien kanssa kuukausittaisissa kehityskeskusteluissa.

Luokassa opiskelee korkeintaan kahdeksan oppilasta, joista yksi on niin sanotulla kriisipaikalla. Mahdollisuuksien mukaan toteutetaan samanaikaisopetusta koulun isojen ryhmien kanssa tai ryhmäintegraatiota koulun isoihin ryhmiin. Viimeistään kahden vuoden jälkeen tavoitteena on siirtyä takaisin lähikouluun.

Siirtymävaiheessa oppilaalle laaditaan siirtymäsuunnitelma yhdessä vastaanottavan opettajan ja huoltajien kanssa. Kuntoutusluokan koulunkäynninohjaaja siirtyy oppilaan mukana tarvittavaksi ajaksi uuteen luokkaan/kouluun.

Kuntoutusluokan tiimiin kuuluvat koululla opettajia, kaksi koulunkäynninohjaajaa sekä oppilashuollon erityistyöntekijöinä koulupsykologi ja koulukuraattori. Koulupsykologi ja -kuraattori työskentelevät säännöllisesti luokan työntekijöiden kanssa oppilaiden hyvinvoinnin tukemiseksi. Työmuotoina ovat henkilöstön konsultaatio ja ohjaus oppilaskohtaisissa ja ryhmäkohtaisissa asioissa, luokkatyöskentely, oppilastapaamiset, tutkimuskäynnit, huoltajien tapaamiset ja yksilökohtainen oppilashuolto. Huoltajat osallistuvat kuntoutusluokkajakson aikana ohjattuun vertaisryhmätoimintaan.

Kuntoutusluokkatoimintaa ohjaavana ja kehittäväenä tahona kuntatasolla toimii kuntoutusluokkien tukiryhmä.

21.6.1 Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys. Yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä tuen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opetuksen järjestäjän päättämä toimitella, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- oppilaan opetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen oppilaan oppimisen etenemisestä*
- oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen oppilaan saamasta tehostetusta tai erityisestä tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta.*

Näiden kahden selvityksen perusteella opetuksen järjestäjä tekee kirjallisen arvion oppilaan erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- oppilaan oppimisen eteneminen*
- oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanne koulun, oppilaan sekä huoltajan näkökulmista*
- oppilaan saama tehostettu tai erityinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista*
- oppilaan vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet*
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä oppilasta voidaan tukea*
- arvio erityisen tuen tarpeesta*
- arvio ja perustelut sille, tarvitseeko oppilas yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän.*

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään oppilaasta aiemmin laadittua pedagogista arviota ja oppilaan oppimissuunnitelmaa. Jos oppilas on jo saanut erityistä tukea, hyödynnetään aiemmin laadittua

pedagogista selvitystä ja HOJKSia. Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, myös niitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla.

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Pedagoginen selvitys laaditaan tehtäessä erityisen tuen päätöstä ensimmäisen kerran, päätöstä tarkistettaessa ja lopettaessa erityisen tuen antaminen. Selvityksen laatiminen liittyy aina erityisen tuen päätökseen. Pedagogisen selvityksen laatimista aletaan harkita, kun opettaja, huoltaja ja/tai muut oppilaan kanssa työskentelevät asiantuntijat toteavat, että oppilas tarvitsee oppimisen ja koulunkäynnin tueksi vahvaa tukea pitkäaikaisesti, erityisen tuen päätökseen halutaan saada muutos, oppilaan oppiminen ja koulunkäynti ovat edenneet merkittävästi ja on syytä siirtyä takaisin tehostetun tuen portaalle tai on lain säätämä aika tarkistaa erityisen tuen päätös 2. vuosiluokan jälkeen ja ennen 7. vuosiluokalle siirtymistä.

Pedagogisen selvityksen toimenpiteet, toimijat ja vastuuhenkilöt sekä tiedottamiseen liittyvät asiat on määritelty paikallisesti luvussa Tuen järjestäminen. Oppilaalle ja huoltajalle annetaan aikaa perehtyä asiakirjaan, minkä jälkeen heitä kuullaan. Pedagogiseen selvitykseen kirjataan sekä perehtymiseen varattu ajanjakso, lopullisen kuulemisen ajankohta, kuulemiseen osallistuneet henkilöt että oppilaan ja huoltajien kommentit liittyen opettajien esittämään tarvittavaan tuen tasoon ja muotoihin. Kuuleminen voidaan todentaa myös erillisellä liitteellä. Molempia huoltajia ja/tai laillisia edustajia kuullaan. Alkuperäinen pedagoginen selvitys liitetään erityisen tuen esitykseen/päätökseen, joka arkistoidaan koulupalvelukeskuksen/koulun arkistoon (riippuen päätöksentekijästä). Kopiot selvityksestä annetaan huoltajalle/huoltajille. Koulu voi säilyttää yhden kopion pedagogisesta selvityksestä HOJKSien pohjaksi ja siirrettäväksi nivelvaiheessa seuraavaan peruskouluun. Pedagoginen selvitys edellyttää oppilashuollon asiantuntijan konsultointia ennen sen toimittamista päätöksentekijälle. Asiantuntijalausunto edellytetään liitteeksi yksilöllistettäessä ensimmäisen kerran oppilaan oppimäärää.

21.6.2 Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa. Päätös erityisestä tuesta tehdään hallintolain mukaisesti. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, sillä huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla. Päätös on aina perusteltava. Päätöksen perustelut sisältyvät pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Yleensä erityisen tuen päätös tehdään, jos todetaan, ettei oppilaan saama tehostettu tuki ole riittänyt. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä myös ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Jos erityisen tuen päätös tehdään perusopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua oppilaan tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Erityisen tuen tarpeellisuus tulee tarkistaa toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle

siirtymistä. Päättös tulee tarkistaa myös aina oppilaan tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistamista varten oppilaasta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli tarpeen todetaan jatkuvan, erityisestä tuesta tehdään uusi päätös. Mikäli katsotaan, että oppilas ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin oppilaalle ryhdytään antamaan tehostettua tukea.

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Ennen erityisen tuen päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta tai huoltajaa taikka laillista edustajaa sekä tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys. Oppilaalle ja huoltajalle tulee etukäteen selvittää kuulemisen tarkoitus, esimerkiksi että kyseessä on erityisen tuen päätöksen tekeminen tai tarkistaminen. Kuulemisessa oppilaalla ja huoltajalla on mahdollisuus sanoa mielipiteensä ja ajatuksensa asiassa. Samalla on tilaisuus selvittää, mitä suunnitteilla oleva päätös käytännössä tarkoittaa. Kuultavat voivat esittää näkemyksensä määräaikaan mennessä myös kirjallisesti. Ennen kuulemistilaisuutta kuultavilla tulee olla mahdollisuus perehtyä päätöksen perusteena oleviin asiakirjoihin ja tietoihin.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä, vaikka huoltaja ei tule kuulemistilaisuuteen tai halua tulla kuulluksi. Kutsu kuulemistilaisuuteen on hyvä tehdä niin, että se voidaan todentaa jälkeenpäin. Jos erityisen tuen päätös tehdään vastoin huoltajan tahtoa, päätös tehdään monijäsenisessä toimielimessä (Kuntalaki § 14). Jos huoltaja vastustaa jotakin erityisen tuen päätöksessä määrättävää asiaa (ei koko päätöstä), kuntalain edellä mainittua säännöstä ei vielä sovelleta.

Silloin, kun opetuksen pääsääntöinen järjestämispaikka on Rovaniemen kaupungin erityisopetuksen pienryhmä (erityisluokka) tai erityiskoulu tai on kyse pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta/ lopettamisesta, erityisen tuen päätös alistetaan aina Rovaniemen kaupungin erityisopetuksen koordinaattorin päätettäväksi.

Silloin, kun opetuksen pääsääntöinen järjestämispaikka on erityisopetuksen kuntakohtainen pienryhmä (erityisluokka) tai erityiskoulu tai on kyse pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta/ lopettamisesta, erityisen tuen päätös alistetaan aina koulutuspalveluiden hallintoon päätettäväksi.

21.6.3 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Kaikki erityistä tukea saavan oppilaan tuki kirjataan HOJKSiin. Se on kirjallinen suunnitelma oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä opetusjärjestelyistä, pedagogisista menetelmistä ja oppilaan tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon ja erityisen tuen päätöksen sisältöön. HOJKSin laatimisessa voidaan hyödyntää oppilaalle osana tehostettua tukea tehtyä oppimissuunnitelmaa. Jos oppilas on jo saanut erityistä tukea, hyödynnetään aiemmin laadittua pedagogista selvitystä ja HOJKSia. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, niitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla. Oppilaan opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin oppilaan opetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Oppilaskohtaiset tavoitteet

- oppilaan näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet sekä erityistarpeet
- oppilaan oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä koulunkäyntiin liittyvät tavoitteet
- oppilaan kehitykseen, kuten sosioemotionaalisiin tai motorisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- oppiaineet ja aineryhmät sekä valinnaiset opinnot, joita oppilas opiskelee sekä oppiaineiden vuosiviikkotuntimäärät

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- oppilaan tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, opiskelustrategiat, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- oppilaalle annettava tukiopeus ja osa-aikainen erityisopetus
- opiskelun erityiset painoalueet eri oppiaineissa
- oppilaan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Opetuksen järjestäminen

- oppilaan opetuksen järjestäminen muun opetuksen yhteydessä ja/tai erityisluokalla
- muun opetuksen yhteydessä opiskelevalle oppilaalle samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena annettava erityisopetus
- erityisluokalla opiskelevalle oppilaalle nimetty yleisopetuksen yhteistyöluokka ja suunnitelma oppilaan opiskelusta tässä luokassa
- oppilaan koulukuljetusten järjestelyt ja vastuut sekä suunnitelma kuljetusta odottavan oppilaan ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden, apuvälineiden ja kuntoutuspalveluiden järjestäminen sekä eri toimijoiden vastuunjako

- yhteistyön toteuttaminen oppilaan ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- oppilaan mahdollinen osallistuminen aamu- ja iltapäivätoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppilaan ja huoltajan kanssa tehtävä arviointi oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanteesta sekä oppilaan itsearviointi
- oppimisen arvioinnissa käytettävät menetelmät, joiden avulla oppilas voi osoittaa osaamistaan hänelle sopivin tavoin
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Mikäli oppilas opiskelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, HOJKSiin kirjataan edellä mainittujen yleisten kohtien lisäksi

- luettelo niistä oppiaineista, joissa oppilaalla on yksilöllistetty oppimäärä
- yksilöllistettyjen oppiaineiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt
- yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti opiskeltavien oppiaineiden arviointi suhteessa HOJKSissa määriteltyihin tavoitteisiin ja sisältöihin

Mikäli oppilas opiskelee toiminta-alueittain, HOJKSiin kirjataan edellä mainittujen yleisten kohtien lisäksi

- toiminta-alueittain opiskelevan oppilaan yksilölliset tavoitteet ja keskeiset sisällöt toiminta-alueittain
- oppilaan edistymisen arviointi suhteessa HOJKSissa hänelle määriteltyihin tavoitteisiin ja sisältöihin toiminta-alueittain

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, oppilaan tarpeiden mukaiseksi. Sitä muutetaan aina oppilaan tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Oppilasta opettavat opettajat laativat HOJKSin yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Tarvittavilta osin se laaditaan moniammatillisena yhteistyönä. Pääperiaate on, että HOJKSin laatimisessa vastaa luokanopettaja ja/tai se opettaja, joka oppilasta opettaa kyseessä olevassa oppiaineessa. Erityisopettaja tai muu asiantuntija on aina luokan- ja aineenopettajan työparina HOJKSin laadittaessa oppilaan ja huoltajan kanssa. Yläkoulussa erityis- tai erityisluokanopettaja kokoaa HOJKSin oppiainekohtaiset suunnitelmat yhtenäiseksi asiakirjaksi. Rehtorin tehtävä on valvoa, että HOJKSin laatii opettaja/opettajat, joka parhaiten tuntee kyseessä olevan oppilaan oppimiseen ja oppiaineen opettamiseen liittyvät asiat.

HOJKSia kirjoittaessa kiinnitetään huomiota siihen, että käytetään koulun arjen käsitteitä ja käytännöt kuvataan hyvin konkreettisesti ja riittävän yksityiskohtaisesti. Tukimuotoja suunnitelmassa varmistetaan, että niiden toteuttaminen on mahdollista. HOJKSiin kirjataan kaikki oppilaan saama tuki ja oppimisen tavoitteet

muodostetaan niin, että oppilaan on realistisesti mahdollista saavuttaa ne. Suunnitelmaa kirjatessa huomioidaan myös arvioinnin tavat, jotta oppilas pystyy osoittamaan osaamisensa asetuihin tavoitteisiin nähden.

HOJKS laaditaan Wilmaan. Se tulostetaan ja alkuperäinen HOJKS arkistoidaan koulun arkistoon. HOJKSista otetaan kopio/t huoltajille. Oppilaan ja vanhempien kanssa seurataan HOJKSin tavoitteiden toteutumista ja havainnot kirjataan HOJKSiin sen päivittämistä varten. HOJKS tarkistetaan aina oppilaan tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa. Tarkistaminen tarkoittaa käytännössä uuden HOJKSin laatimista. Mikäli oppilaan tuen tarve muuttuu niin, että erityisen tuen päätökseen tarvitaan muutoksia (esim. uuden oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen tai Pol 18§:n mukaiset asiat), tulee laatia uusi pedagoginen selvitys ja tehdä uusi erityisen tuen päätös, jonka jälkeen laaditaan uusi HOJKS. Samalla tarkistetaan ja kuvataan HOJKSiin kaikki muutkin tarvittavat asiat, vaikka ne eivät vaadi erityisen tuen päätöstä. Hojks tarkistetaan vähintään kerran lukuvuodessa. Mikäli oppilaalla on yksilöllisiä oppimääriä ja hän opiskelee painoalueiden mukaan eri oppiaineissa, tulee avata uusi asiakirja lukuvuosittain.

21.6.4 Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen ja oppiaineesta vapauttaminen

Opetus järjestetään ottaen huomioon oppilaiden edellytykset ja se voi perustua erilaajuisiin oppimääriin. Ensijaisena tavoitteena on tukea oppilaan opiskelua siten, että yleisen oppimäärän mukaiset tavoitteet on mahdollista saavuttaa kaikissa oppiaineissa.

Eri oppiaineissa ilmeneviä vaikeuksia voidaan ennaltaehkäistä ja oppimista tukea erilaisilla eriyttämisen keinoilla ja perusopetuslaissa säädetyillä tukimuodoilla. Jos oppilaalle määritellään opiskelun erityiset painoalueet jossakin oppiaineessa, hän voi keskittyä opiskelussa tämän oppiaineen keskeisiin sisältöihin. Tällöin oppilas opiskelee oppiainetta vielä yleisten tavoitteiden mukaisesti ja hänen suorituksensa arvioidaan suhteessa yleiseen oppimäärään. Mikäli edes oppiaineen keskeisiin sisältöihin liittyvien tavoitteiden saavuttaminen hyväksytysti ei tuesta huolimatta ole oppilaalle mahdollista, oppiaineen oppimäärä voidaan yksilöllistää. Esimerkiksi kieli- ja kulttuuritausta, poissaolot, motivaation puute, puutteellinen opiskelutekniikka tai käyttäytymisen haasteet eivät sellaisenaan voi olla syynä oppimäärän yksilöllistämiseen, vaan oppilasta tulee tukea näissä asioissa.

Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen merkitsee oppilaan oppimiselle asetettavan tavoitetason määrittelemistä hänen edellytystensä mukaiseksi. Tavoitteiden tulee kuitenkin olla oppilaalle riittävän haasteellisia. Oppimäärän yksilöllistämisestä määrätään erityisen tuen päätöksessä. Pedagoginen selvitys sisältää erilliset perustelut yksilöllistämiseksi kussakin oppiaineessa. Jokaisen oppiaineen kohdalla arvioidaan erikseen, voiko oppilas opiskella oppiainetta yleisen oppimäärän mukaan vai tuleeko oppiaineen oppimäärä yksilöllistää. Jos yksilöllistettyjen oppiaineiden määrää on tarpeen myöhemmin lisätä tai vähentää, tehdään uusi pedagoginen selvitys ja sen pohjalta uusi erityisen tuen päätös.

Yksilöllistetyn oppimäärän tavoitteet ja sisällöt johdetaan oppiaineen luokka-asteen yleisistä tavoitteista ja sisällöistä, myös alempien luokkien tavoitteita ja sisältöjä voidaan soveltaa. Ne kuvataan riittävän selkeästi ja yksityiskohtaisesti oppilaan HOJKSissa. Tämä on tärkeää, koska oppilaan opetus ja arviointi toteutetaan HOJKSiin kirjatun perusteella kyseisessä oppiaineessa. Oppilaan suorituksia arvioidaan suhteessa HOJKSissa määriteltyihin, hänelle yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin. Oppilaan opiskelua tuetaan lisäksi erilaisilla pedagogisilla järjestelyillä ja tarvittaessa eri tukimuodoilla. Kunkin oppiaineen opetuksesta vastaava opettaja, tai jos opettajia on useita, opettajat yhdessä, laativat edellä mainitut HOJKSin sisällöt.

Jos oppilas opiskelee yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, varustetaan kyseisen oppiaineen numeroarvosana ja sanallinen arvio tähdellä () sekä opintojen aikaisessa että päättöarvioinnissa. Todistuksen lisätietoja - kohtaan tulee maininta siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä merkityt oppiaineet yksilöllistetyn oppimäärän mukaan. Sanallista arviointia voidaan käyttää numeroarvioinnin sijasta kaikilla vuosiluokilla*

ja myös päättötodistuksessa.

Oppimäärän yksilöllistäminen on ensisijainen vaihtoehto ennen oppilaan vapauttamista oppimäärän suorittamisesta. Vapauttamiseen oppimäärän opiskelusta tulee olla erityisen painavat syyt ja se perustuu jokaisen oppilaan kohdalla yksilölliseen harkintaan. Vapauttamisesta oppiaineen opiskelusta tehdään hallintopäätös perusopetuslain 18 §:n perusteella. Jos oppilaalla on erityisen tuen päätös, vapauttamisesta päätetään erityisen tuen päätöksessä. Pidentetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden oppiaineiden opiskelusta vapauttamisesta on säädetty erityissäännöksissä. Oppilaalle, joka on muutoin kuin tilapäisesti vapautettu jonkin aineen opiskelusta, tulee järjestää vastaavasti muuta opetusta tai ohjattua toimintaa.

Oppiaineen oppimäärien yksilöllistäminen ja oppiaineesta vapauttaminen tehdään yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Heille tulee selvittää näiden toimenpiteiden vaikutukset jatko-opintoihin.

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Oppimäärän yksilöllistäminen

Oppilas opiskelee ensisijaisesti perusopetuksen yleisen oppimäärän mukaisin tavoittein. Mikäli pedagogisessa selvityksessä todetaan, että edes ydinsisältöihin liittyen tavoitteiden saavuttaminen hyväksytysti ei tuesta huolimatta ole oppilaalle mahdollista, yhden tai useamman oppiaineen oppimäärä voidaan yksilöllistää.

Oppiaineen oppimäärän yksilöllistämistä pohdittaessa tehdään yhteistyötä oppilaan ja huoltajan kanssa. He ovat mukana arvioimassa saadun tuen riittävyyttä ja jatkotoimenpiteiden tarvetta. Heille on myös annettava riittävästi tietoa oppimäärän yksilöllistämisen vaikutuksista jatko-opintoihin.

Kunkin oppiaineen kohdalla arvioidaan erikseen, voiko oppilas opiskella oppiainetta yleisen oppimäärän mukaan vai tuleeko oppiaineen oppimäärä yksilöllistää. Pääsääntöisesti, ennen kuin oppiaine yksilöllistetään, oppilaalle annetaan kyseessä olevassa oppiaineessa yleistä ja tehostettua tukea. Tehostetun tuen oppimissuunnitelmaan kirjataan opiskelun erityiset painoalueet oppiaineisiin, joissa tuen tarvetta esiintyy PoPoikkeuksena tästä ovat ne tilanteet, joissa oppilaan oppiminen kouluuntulovaiheessa on arvioitu niin haasteelliseksi, että oppilas ei todennäköisesti tule selviämään yleisen oppimäärän tavoitteista ja psykologin / lääkärin lausunto tukee oppimäärän yksilöllistämistä.

Jokaisen oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen tulee perustua pedagogiseen selvitykseen. Yksilöllistäminen on perusteltua, jos koulun tukitoimien jälkeenkin todetaan seuraavaa:

- yleisen oppimäärän mukaisten tavoitteiden saavuttaminen on vaikeaa/mahdotonta,
- yleisen ja tehostetun tuen tukitoimia on toteutettu ja arvioitu kyseessä olevassa oppiaineessa (erityiset painoalueet),
- koenumerot kyseessä olevassa oppiaineessa ovat erittäin heikkoja,
- oppiaineen arvosana on heikko (4),
- opettaja ja erityisopettaja ovat todenneet oppilaalla olevan laaja-alaisia vaikeuksia, jotka eivät korjaannu tuen avulla,
- heikko koulumenestys ei johdu oppilaan motivaation puutteesta, puutteellisesta opiskelutekniikasta tai poissaoloista,
- yksilöllistämisen tarve on todettu esimerkiksi koulupsykologin tai muiden tutkimusten kautta ja oppiminen kyseessä olevassa oppiaineessa on heikkoa.

Oppimäärää ei voida yksilöllistää ilman erityisen tuen päätöstä. Erityisen tuen päätöksen tehdään

koulutuspalveluiden hallinnossa aina, kun oppilaan kohdalla ensimmäinen oppiaine yksilöllistetään. Jos yksilöllistettävien oppiaineiden määrää on tarpeen myöhemmin lisätä tai vähentää, tehdään uusi pedagoginen selvitys ja sen pohjalta uusi erityisen tuen päätös. Tällöin erityisen tuen päätöksen voi tehdä koulun rehtori.

Niiden oppiaineiden, joissa oppilaan oppimäärä on yksilöllistetty, tavoitteet, keskeiset sisällöt, oppilaan edistymisen seuranta ja arviointi kuvataan oppilaan HOJKS:ssa. Suunnitelmaa tehdessä huomioidaan, että

- yksilöllistetyt oppimäärät asetetaan vastaamaan oppilaan suoritustasoa,
- yksilöllistetyn oppimäärän tavoitteet johdetaan opetussuunnitelmasta; konkreettisesti asetetut tavoitteet helpottavat niiden toteutumisen seuraamista,
- yksilöllistetyn oppimäärän suorittamisessa oppilas etenee omaan tahtiinsa,
- arviointi yksilöllistetyssä oppiaineessa perustuu oppilaan Hojks:ssa asetettuihin tavoitteisiin; oppilaan suorituksia ei verrata muiden oppilaiden suorituksiin,
- kokeet ja muut näytöt suunnitellaan yksilöllisesti; kun oppilas hallitsee hyvin yksilöllisen oppimääränsä, hän saa siitä myös hyvän sanallisen arvion tai koenumeron; arvioinnissa ei käytetä hyvän osaamisen kuvauksia eikä päättöarvioinnin kriteerejä,
- sanallista arviointia voidaan käyttää kaikilla vuosiluokilla ja myös päättötodistuksessa.

Oppimateriaali suunnitellaan yksilöllisesti. Esimerkiksi E-kirjat eivät voi olla yksinomaan ja suoraan oppilaan yksilöllinen oppimäärä, ne ovat vain aineistoa, jota voi karsia tai jota voi rikastuttaa. Tämä on huomioitava myös e-kirjojen kokeita käytettäessä.

Yksilöllisen oppimäärän arviointi ja merkintä todistukseen

Jos oppilas opiskelee yksilöllisen oppimäärän mukaan, oppilaan menestys oppiaineessa voidaan arvioida joko numero- tai sanallisena arvosanana. Yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti opiskelluissa oppiaineissa voidaan käyttää sanallista arviota kaikilla vuosiluokilla. Sekä numeroarvosana että sanallinen arvosana merkitään tähdellä (*). Todistuksen lisätietoja -kohtaan tulee maininta siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä merkityt (*) oppiaineet Hojks:ssa määritellyn yksilöllisen oppimäärän mukaan. Oppilaan yksilöllistettyjen oppimäärien merkitseminen päättötodistukseen toteutetaan samanlaisella merkinnällä kuin edellä.

Oppiaineesta vapauttaminen

Oppiaineen opiskelusta vapauttamista harkittaessa ensisijainen vaihtoehto on oppimäärän yksilöllistäminen. Vapauttamiseen oppimäärän opiskelusta tulee olla erityisen painavat syyt ja siitä tulee aina tehdä [perusopetuslain](#) 18§:n mukainen hallintopäätös. Jos oppilaalla on erityisen tuen päätös, vapauttamisesta päätetään erityisen tuen päätöksessä. Maahanmuuttajataustaisen oppilaan vapauttamista oppiaineiden opiskelusta tulee harkita tarkoin. Maahanmuuttajataustaiselle oppilaalle on niin ikään annettava riittävästi aikaa suomen kielen oppimiseen ennen kuin oppimisvaikeutta voidaan luotettavasti arvioida ja oppimääriä yksilöllistää. Jos oppilas on muutoin kuin tilapäisesti vapautettu jonkin oppiaineen opiskelusta, hänelle tulee järjestää muuta opetusta tai ohjattua toimintaa. Mikäli maahanmuuttajataustainen oppilas perustelluista syistä vapautetaan, esimerkiksi ruotsin kielen opiskelusta, pitämättä jäävät oppitunnit käytetään S2 (=suomi toisena kielenä) tai muun oppiaineen opiskeluun. Se, mitä korvaava opetus tai ohjattu toiminta on ja opetukseen käytettävä viikkotuntimäärä, kirjataan erityisen tuen päätökseen ja siihen otetaan kantaa jo pedagogisessa selvityksessä. Opetuksen järjestäminen kuvataan oppilaan HOJKSissa.

Jos oppilas on vapautettu jonkin oppiaineen opiskelusta, ei oppiainetta mainita todistuksessa. Valmiissa todistuslomakkeessa tämän oppiaineen kohta jätetään tyhjäksi.

21.6.5 Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erityisopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa oppilaan valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.*
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.*
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää kahdeksan vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.*

Oppilaan tarve pidennettyyn oppivelvollisuuteen arvioidaan erityisen tuen päätöksen tarkistamisen yhteydessä. Jos todetaan, ettei oppilas enää kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, tehdään päätös pidennetyn oppivelvollisuuden päättämisestä, jonka jälkeen oppilas kuuluu yleisen oppivelvollisuuden piiriin. Tarvittaessa oppilaalle voidaan edelleen antaa erityistä tukea.

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Pidennetyn, 11-vuotisen oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset ja kehityksessään viivästyneet lapset. Samoin vaikea sairaus voi olla syynä oppivelvollisuuden pidentämiseen. Näkö- ja kuulovammaiset lapset sekä kielelliseltä kehitykseltään hitaasti kehittyvät lapset ovat myös oikeutettuja pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Lapset, joiden vamma on lievä, eivät tarvitse pidennettyä oppivelvollisuutta, vaan koulunkäynti sujuu erilaisin tukitoimin ja apuvälineiden avulla 9-vuotisen

oppivelvollisuuden piirissä.

Oppivelvollisuus pitenee koulupolun alkupäästä. Pidentämisen tarkoitus on vahvista oppilaan valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Lapsella on oikeus saada esiopetusta myös oppivelvollisuuden alkaessa eli 6-vuotiaana; Tällöin huoltajat hakevat koulunkäynnin aloittamisen myöhentämistä (PoL 27§). Liitteeksi tarvitaan asiantuntijalausunto koulupsykologilta.

Pidennetyn oppivelvollisuuden esitystä varten kerätään ja kirjataan päätöksen pohjaksi

- arjen havainnot kotona ja varhaiskasvatuksessa,
- arvioinnit,
- terapeuttien, psykologien ja lääkärin havainnot ja tutkimukset.

Pidennetyn oppivelvollisuuden päätökset

Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista, jotta oikeus oppivelvollisuuden pidentämiseen voi toteutua. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Jos päätös on jäänyt tekemättä tai oppilaan tilanne muuttuu esi- tai perusopetuksen aikana, voidaan päätös erityistapauksissa tehdä myöhemminkin. Tällöin oppivelvollisuus ei voi enää pidentyä, mutta päätös vaikuttaa oppilaan opetusryhmän kokoon ja se voi vaikuttaa myös opetettaviin oppiaineisiin.

Päätöksen pidennetystä oppivelvollisuudesta ja erityisen tuen aloittamisesta tehdään koulutuspalveluiden hallinnossa. Yksittäistä oppilasta koskevat päätökset, kuten päätökset erityisestä tuesta ja pidennetystä oppivelvollisuudesta, tulee aina perustella. Oppilaan tilanne tulee arvioida hänen vahvuuksiensa ja yksilöllisen tuen tarpeensa pohjalta huoltajan, esiopetuksen henkilöstön ja lääkärin tai psykologin yhteistyönä (lausunto), ja päätökset tehdään tämän pohjalta. Ennen esi- ja perusopetusta tehtävä päätös ei vaadi pedagogista selvitystä. Päätökset pidennetystä oppivelvollisuudesta ja erityisen tuen aloittamisesta kirjataan samaan päätökseen (17§ ja 25§). Päätös koulunkäynnin aloittamisesta säädettyä aikaisemmin tai myöhemmin (PL 27§) tehdään koulutuspalveluiden hallinnossa.

Erityisesti on huomioitava

- Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden päättämisestä voidaan tehdä, vaikka oppilas saisi sen jälkeen edelleen erityistä tukea.
- Jos erityisen tuen antamisen lopettamisesta tehdään päätös, samalla tehdään päätös myös pidennetyn oppivelvollisuuden päättämisestä.
- Jos oppilas ei enää kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, tulee tehdä päätös pidennetyn oppivelvollisuuden päättämisestä, jolloin oppilas siirtyy yleisen oppivelvollisuuden piiriin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle erityistä tukea saavalle lapselle laaditaan aina Hojks esiopetuksen alkaessa (jo 5-vuotiaana, ensimmäisenä esiopetusvuonna), koska lapsi on tällöin erityisen tuen piirissä, vaikka hänen oppivelvollisuutensa alkaakin vasta 6-vuotiaana. Hojks:n laatimisessa hyödynnetään huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa. Perusopetuksen aikana Hojks:n laadinnassa hyödynnetään muun muassa pedagogista selvitystä ja aikaisempaa Hojks:a. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti **taulukossa 13.** esitetyillä tavoilla.

Taulukko 18. Pidennetty oppivelvollisuus

1	2	3
VARHAISKASVATUS		
5-vuotias • pidennetyn oppivelvollisuuden päätös • erityisen tuen päätös • esiopetus alkaa ○ järjestämispaikkana lähipäiväkodin lapsiryhmä, alueellinen pienryhmä tai integroitu pienryhmä		6-vuotias • kootaan vahvat perustelut siihen, että lisävuosi tukee perusopetuksen tavoitteiden saavuttamista • pidennetyn oppivelvollisuuden päätös • erityisen tuen päätös • esiopetus alkaa 6-vuotiaana, kestää 2 vuotta, tällöin perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta tehdään erillinen hallintopäätös ○ järjestämispaikkana lähipäiväkodin lapsiryhmä, alueellinen pienryhmä tai
6-vuotias • oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluva lukuvuosi esiopetuksessa	6-vuotias • pidennetyn oppivelvollisuuden päätös • erityisen tuen päätös • esiopetus alkaa ja kestää yhden lukuvuoden ○ järjestämispaikkana lähipäiväkodin lapsiryhmä, alueellinen pienryhmä tai	
ESI- JA ALKUOPETUKSEN YHTEISTYÖ PEDAGOGINEN SELVITYS PÄÄTÖS: ERITYINEN TUKI JATKUU/LOPPUU	ESI- JA ALKUOPETUKSEN YHTEISTYÖ PEDAGOGINEN SELVITYS PÄÄTÖS: ERITYINEN TUKI JATKUU/LOPPUU	ESI- JA ALKUOPETUKSEN YHTEISTYÖ PEDAGOGINEN SELVITYS PÄÄTÖS: ERITYINEN TUKI JATKUU/LOPPUU
7-vuotias • koulunkäynti alkaa perusopetuksessa ○ opetuksen järjestäminen yleisopetuksen luokassa, alueellisessa pienryhmässä, koko kaupunkia palvelevassa pienryhmässä tai Myllärin koulussa • 9 vuosiluokkaa	7-vuotias • koulunkäynti alkaa perusopetuksessa ○ opetuksen järjestäminen yleisopetuksen luokassa, alueellisessa pienryhmässä, koko kaupunkia palvelevassa pienryhmässä tai Myllärin koulussa • 9 vuosiluokkaa	8-vuotias • koulunkäynti alkaa perusopetuksessa ○ opetuksen järjestäminen yleisopetuksen luokassa, alueellisessa pienryhmässä, koko kaupunkia palvelevassa pienryhmässä tai Myllärin koulussa • 9 vuosiluokkaa

Siirtymävaiheet ja opetusjärjestelyt (pidennetty oppivelvollisuus)

Kun kouluun on tulossa oppilas, jolle on määritelty tai ollaan määrittelemässä pidennettyä oppivelvollisuutta, kouluun siirtymistä valmistellaan tavallista tarkemmin. Koulun erityisopettaja/

erityisluokanopettaja käy esiopetusvuoden aikana päiväkodissa mahdollisuuksien mukaan ja on mukana esiopetusvuonna järjestettävissä Hojks-palavereissa. Lapselle järjestetään tutustumisaika kouluun (1-5 päivää).

Oppilaan opetus voidaan koulussa järjestää yksilöllisesti, mutta jokaisen oppilaan kohdalla on aina tiedettävä, millä vuosiluokalla oppilas on. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erillisessä opetuksessa opetusryhmässä saa olla enintään kahdeksan oppilasta. Vaikeimmin kehitysvammaisista oppilaista muodostuvassa opetusryhmässä saa olla kuitenkin enintään kuusi oppilasta.

Jos pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaille annetaan opetusta samassa ryhmässä muiden erityisen tuen tai tehostetun tuen piirissä olevien oppilaiden kanssa erityisopetuksen pienryhmässä, määräytyy opetusryhmän enimmäiskoko sen mukaisesti, minkälaista tukea saavia oppilaita ryhmässä on eniten. Ryhmän koko on tällöin enintään kahdeksan tai kymmenen.

Jos pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaan opetus annetaan yhdessä muiden oppilaiden kanssa perusopetuksen luokassa, saa opetusryhmässä olla enintään 20 oppilasta.

Erityisesti on huomioitava, että

- Pidennetty oppivelvollisuus tarkoittaa oppivelvollisuuden alkamista vuotta säädettyä aikaisemmin.
- Oppivelvollisuus ei pidenny perusopetuksen keskeltä tai lopusta.
- Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleva oppilas ei aina käytä oppivelvollisuuden suorittamiseen 11 vuotta. Yksitoista vuotta täyttyy vain siinä tapauksessa, että oppilas aloittaa oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen 6-vuotiaana ja käyttää lain antaman mahdollisuuden käydä esiopetusta kaksi vuotta.
- Perusopetus käsittää aina vuosiluokat 1-9. Koulunkäynti kestää yleensä 9 vuotta eikä voi jatkua pidempään, ellei oppilas jää luokalleen.
- Perusopetuksen päättötodistuksen saatuaan oppilas voi osallistua lisäopetukseen, mikäli kunta sitä järjestää.
- Pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaan ei tarvitse opiskella vierasta kieltä. Oppilaan Hojks:aan merkitään, mitä oppiainetta oppilas opiskelee vieraan kielen asemasta.

Siirtymävaihe perusopetuksesta toisen asteen koulutukseen (pidennetty oppivelvollisuus) suunnitellaan huolellisesti. Pidennettyä oppivelvollisuuttaan suorittavien oppilaiden erityisen tuen päätös tarkistetaan ainakin 2. vuosiluokan jälkeen ja ennen 7. vuosiluokalle siirtymistä. Päätöksen perustelujen tulee sisältyä oppilaalle tehtävään pedagogiseen selvitykseen. Selvitystä voidaan tarvittaessa täydentää psykologisella tai lääketieteellisellä arviolla tai muulla asiantuntijalausunnolla.

Aamu- ja iltapäivätoiminta

Kehitysvammaisilla lapsilla on oikeus maksuttomaan aamu- ja iltapäivätoimintaan. KIP-kerhot toimivat Nivavaaran ja Rantavitikan peruskouluissa.

21.6.6 Toiminta-alueittain järjestettävä opetus

Vaikeimmin kehitysvammaisten oppilaiden opetus voidaan järjestää oppiainejaon sijasta toiminta- alueittain. Myös muulla tavoin vammaisen tai vakavasti sairaan oppilaan opetus voi olla oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä perusteltua järjestää toiminta-alueittain. Opetuksen järjestämisestä oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain päätetään erityisen tuen päätöksessä. Opetus järjestetään toiminta-alueittain vain kun todetaan, ettei oppilas kykene opiskelemaan edes oppiaineiden yksilöllistettyjä oppimääriä. Toiminta-alueet ovat motoriset taidot, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot.

Toiminta-alueittain järjestävän opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle tietoja ja taitoja, joiden avulla hän suoriutuu mahdollisimman itsenäisesti elämässään. Opetuksen suunnittelun lähtökohtana ovat oppilaan vahvuudet. Koulupäivän eri tilanteita hyödynnetään oppimisessa, ja oppimisympäristöä kehitetään toimivaksi ja oppilasta motivoivaksi. Oppilaan yksilölliset tavoitteet ja keskeiset sisällöt sekä oppilaan edistymisen arviointi kuvataan HOJKSissa kullekin toiminta-alueelle. Tavoitteet asetetaan siten, että ne ovat saavutettavissa olevia ja oppilaalle mielekkäitä. Toiminta-alueet voivat sisältää jonkin yksittäisen oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä, jos oppilaalla on vahvuuksia tässä oppiaineessa. Opetuksen toteuttamisessa eri toiminta-alueiden sisältöjä voidaan yhdistää. Toiminta-alueittain järjestetyssä opetuksessa tuetaan oppilaan kokonaiskehitystä sekä edistetään ja ylläpidetään oppilaan toimintakykyä. Opetus suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Lisäksi tehdään opettajien keskinäistä sekä muun henkilöstön ja eri asiantuntijoiden välistä yhteistyötä.

Motoristen taitojen oppimisen tavoitteena on vahvistaa oppilaan kehon hahmotusta, edistää kokonais- ja hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä antaa mahdollisuuksia monipuolisesti harjoitella taitoja arjen eri tilanteissa. Motoristen taitojen opetuksen tulee sisältää motoristen toimintojen suunnittelun ja ohjauksen, tasapainon, koordinaation, rytmin, kestävyys- ja lihasvoiman kehittämiseen liittyviä osa-alueita.

Kommunikaatiotaitojen oppimisen lähtökohtana on vuorovaikutuksen muodostuminen ja sen pohjalle rakentuva kommunikoinnin ymmärtämisen ja tuottamisen harjoittelu. Tavoitteena on, että oppilas on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa, tulee ymmärretyksi ja ymmärtää itsekin muita ryhmän oppilaita ja aikuisia. Oppilaalle turvataan mahdollisuus käyttää itselleen tarkoituksenmukaisia tapoja kommunikoida. Oppilaalla tulee olla tarvittaessa käytettävissään vaihtoehtoisia kommunikaatiokeinoja. Kielen ja kommunikaation opetus sisältää kielellistä tietoisuutta, ilmaisua, käsite- ja sanavarastoa, viittomien, merkkien, symbolien, kirjainten ja sanojen tunnistamista ja käyttöä sekä ajattelua kehittäviä osa-alueita. Kommunikaatiotaitoja harjoitellaan eri tilanteissa koulupäivän aikana.

Sosiaalisten taitojen oppimisen tavoitteena on oppilaan ryhmässä toimimisen taitojen ja osallisuuden kehittyminen. Opetuksen tulee sisältää erilaisissa ympäristöissä toimimista sekä vuorovaikutus- ja tunnetaitojen harjoittelua tukevia osa-alueita. Oppilaan itsetuntemusta ja oppimismotivaatiota tuetaan luomalla edellytykset onnistumisen kokemuksiin ja vahvistamalla myönteistä sosiaalisen oppimisen ilmapiiriä.

Kognitiivisten taitojen oppimisen tavoitteena on, että oppilas aktivoituu ja oppii käyttämään aistejaan ympäröivän todellisuuden hahmottamiseen. Opetuksen tulee tukea oppimiseen, muistamiseen ja ajattelemiseen liittyvien prosessien kehittymistä. Kognitiivisten taitojen oppimisen tulee sisältää aistien stimulointia ja harjoittamista, valinnan, luokittelun, ongelmanratkaisun ja päätöksenteon sekä syy-seuraussuhteen oppimista edistäviä osa-alueita. Oppimisen tavoitteena on kehittää lukemisen, kirjoittamisen ja matemaattisten taitojen perusvalmiuksia. Oppiaineiden sisällöistä voidaan saada aineistoa kognitiivisten taitojen oppimiseen.

Päivittäisten taitojen oppimisen tavoitteena on lisätä oppilaan aktiivista osallistumista ympäristönsä toimintaan sekä edistää omatoimisuutta ja itsenäistymistä. Opetuksen tulee sisältää terveyttä ja turvallisuutta, arjen taitoja, asumista ja ympäristössä liikkumista sekä vapaa-ajan viettoa käsitteleviä osa-alueita. Päivittäisten taitojen harjoittelu luo mahdollisuuksia motoristen taitojen, kielen ja kommunikaation, tieto- ja viestintätekniikan taitojen, sosiaalisten sekä kognitiivisten taitojen kehittymiselle ja harjoittelulle. Ne puolestaan vahvistavat päivittäisten taitojen hallintaa.

Toiminta-alueittain järjestetyssä opetuksessa arviointi tapahtuu toiminta-alueittain. Arviointi annetaan aina sanallisena. Mikäli jokin toiminta-alue sisältää yksittäisen oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä, tämä voidaan kuvata osana sanallista arviointia tai todistuksen liitteessä.

Vaikeimmin kehitysvammaisten tai muulla tavoin vammaisen tai vakavasti sairaan oppilaan opetus voidaan järjestää toiminta-alueittain. Opetuksen järjestämisestä toiminta-alueittain päätetään erityisen tuen päätöksessä. Opetuksen järjestäminen perustuu kokonaisvaltaiseen tavoitteiden määrittelyyn, oppilasryhmässä tapahtuvan vuorovaikutuksen edistämiseen sekä toimivan ja motivoivan oppimisympäristön kehittämiseen. Opetuksen suunnittelun lähtökohtana ovat oppilaan vahvuudet. Oppimisessa hyödynnetään koulupäivän eri toimintoja.

Toiminta-alueittain opiskelevan oppilaan henkilökohtaiset tavoitteet ja keskeiset sisällöt sekä edistymisen seuranta ja arviointi kuvataan Hojksissa. Tavoitteet asetetaan yksilöllisesti siten, että ne ovat saavutettavissa olevia ja oppilaalle mielekkäitä. Oppilaan toimintatason tunteminen vaikuttaa tavoitteiden asettamiseen, opetuksessa käytettävien materiaalien ja menetelmien valitsemiseen. Toiminta-alueet voivat sisältää yksittäisen oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä, ja opetuksen toteuttamisessa voidaan yhdistää eri toiminta-alueiden sisältöjä.

Toiminta-alueittain järjestetyssä opetuksessa arviointi tapahtuu toiminta-alueittain. Mikäli jokin toiminta-alue sisältää yksittäisen oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä, tämä voidaan kuvata osana sanallista arviointi tai todistuksen liitteessä. Arvioitavana on oppilaan taitojen edistyminen toiminta-alueittain. Arvioinnin tulee perustua lapsen kasvamis- ja oppimisprosessiin, sen lähtökohtiin ja tavoitteisiin. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon lapsen vamman tai sairauden aiheuttamat esteet oppimiselle.

Toiminta-alueittain opiskelusta siirrytään oppiaineittain/oppiainekokonaisuuksittain järjestettyyn opetukseen silloin kun se on mahdollista ja oppilaan edun mukaista. Tässä yhteydessä täytyy tehdä mahdollinen päätös oppiaineen opiskelusta vapauttamisesta. Päätös siirtymisestä opiskelemaan oppiaineittain kirjataan erityisen tuen päätökseen.

Monitoimijuus ja yhteistyö

Toiminta-alueittain järjestettyyn opetukseen liittyy myös kuntouttavia ja hoitavia elementtejä. Opetuksen suunnittelu ja toteuttaminen edellyttää oppilaan opettajien, muun henkilöstön ja eri asiantuntijoiden välistä yhteistyötä.

Huoltajat ovat opettajan läheisin yhteistyökumppani. Huoltajan kanssa suunnitellaan ja arvioidaan oppilaan kasvun ja oppimisen kehittymistä sekä sovitaan muiden asiantuntijoiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä kuntoutus- ja hoitohenkilöstön kanssa. Oppilas on mukana kykyjensä mukaan häntä koskevien asioiden käsittelyssä ja koulunkäynnin suunnittelussa.

Taulukko 19. Toiminta-alueittain opiskelun sisällöt, tavoitteet ja toteutus

Toiminta-alueet	Integroituminen oppiaineisiin	Tavoitteet	Osa-alueet	Opetusmenetelmät
Motoriset taidot	• liikunta • kuvataide • käsityö	• vahvistaa oppilaan kehon hahmotusta • edistää kokonais- ja hienomotoristen taitojen kehittymistä • antaa mahdollisuuksia monipuolisesti harjoitella taitoja arjen eri tilanteissa	1. Motoristen taitojen suunnittelu ja ohjaus a. oppilas harjaantuu oman toimintansa ohjaamiseen b. oppilas oppii monipuolisesti sekä karkea- että hienomotorisia perustaitoja c. oppilas kokee liikunnan iloa ja saa virikkeitä liikunnan harrastamiseen 2. Kehon tuntemus a. oppilas tiedostaa oman kehonsa ja sen osat b. oppilas hahmottaa oman kehonsa suhteessa ympäristöönsä sekä toimintaan c. oppilas tiedostaa erilaisia liikkumistapoja 3. Tasapaino ja koordinaatio a. oppilas kontrolloi omaa kehoaan b. oppilas oppii silmän ja käden / jalan koordinaatiotaitoja 4. Rytmii a. oppilas oppii käyttämään kehon rytmiä liikkeissään ja toiminnassaan 5. Kestävyys ja lihasvoiman kehittäminen a. oppilas harjaantuu havaintomotorisissa ja motorisissa perustaidoissaan b. oppilas pyrkii ylläpitämään ja kehittämään peruskuntoaan	Knill, Petö, motorinen rata, Sherborne, vähimmäisohjaus, tehtäväanalyysi, Snoezehlen, mallioppiminen, Brain gym, Delacato, Halliwick, Lilli Nielsen, ehdollistaminen, yleistäminen, strukturoitu opetus, vahvistaminen ja palkitseminen, eriyttäminen ja yksilöllistäminen, eheyttäminen
Kieli ja kommunikatio	• äidinkieli	• oman kommunikaation löytäminen • vuorovaikutus ympäristön kanssa • ymmärrettyksi tuleminen • muiden ymmärtäminen	1. Kielellinen tietoisuus a. symbolifunktion kehittyminen b. oppilas ymmärtää kommunikaation merkityksen ja voiman c. oppilas ymmärtää kielen ja kommunikaation vuorovaikutuksellisen merkityksen 2. Ilmaisujen ymmärtäminen ja tuottaminen a. oppilas ymmärtää hänelle suunnattua kommunikaatiota b. oppilas osaa tehdä kommunikaatioaloitteita sekä ylläpitää kommunikaatiotaan 3. Kommunikaation keinot a. oppilas ymmärtää ja oppii tarvittaessa käyttämään vuorovaikutuksen tukena puhetta tukevaa ja / tai korvaavaa kommunikaatiomenetelmää b. oppilas ymmärtää ja käyttää oppimiaan kommunikaatiomenetelmiä eri tilanteissa	Knill, Adolfsson, motorinen rata, Bright Start, IE-ohjelma, fasilitointi, vähimmäisohjaus, tehtäväanalyysi, Snoezehlen, PECS, mallioppiminen, Brain Gym, ehdollistaminen, yleistäminen, strukturoitu opetus, vahvistaminen ja palkitseminen, eriyttäminen ja yksilöllistäminen, eheyttäminen,

			4.Kirjainten, sanojen ja lauseiden tunnistaminen ja käyttö a.oppilas ymmärtää puhetta tukevien ja korvaavien menetelmien symboloivan merkityksen b. oppilas laajentaa käsite- ja sanavarastoaan	konstruktivistinen opetus, Tikas
Toiminta-alueet	Integroituminen oppiaineisiin	Tavoitteet	Osa-alueet	Opetusmenetelmät
Sosiaaliset taidot	•musiikki •ympäristö- ja luonnontieto •uskonto / elämäkatsomustieto •terveystieto •oppilaanohjaus	•oppilaan vuorovaikutustaitojen ja tunnetaitojen kehittyminen •oppilaan itsetuntemuksen ja oppimismotivaation tukeminen	1.Vuorovaikutustaidot a.oppilas osallistuu erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin b. oppilas etenee sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa omien edellytystensä mukaisesti 2.Tunnetaidot a.oppilas oppii tekemään valintoja erilaisissa tilanteissa b. oppilas noudattaa sovittuja sosiaalisia sääntöjä c.oppilas oppii sopeutumaan d. oppilas oppii hallitsemaan ja kontrolloimaan omaa käyttäytymistään	Knill, Adolfsson, vähimmäisohjaus, tehtäväanalyysi, mallioppiminen, yleistäminen, strukturoitu opetus, vahvistaminen ja palkitseminen, eriyttäminen ja yksilöllistäminen, eheyttäminen, draama, konstruktivismi, sosiaaliset tarinat
Kognitiiviset taidot	•matematiikka •ympäristö- ja luonnontieto •terveystieto •historia / yhteiskuntaoppi •äidinkieli	•oppilaan aktivoituminen •aistien käyttämisen oppiminen ympäröivän todellisuuden hahmottamisessa •oppimiseen, muistamiseen ja ajattelemiseen liittyen prosessien kehittymisen tukeminen	1.Aistien stimulointi ja harjoittaminen a.oppilas aktivoituu käyttämään eri aistejaan 2.Luokittelu ja valintojen tekeminen a.oppilas oppii luokittelemaan samanlaiset sekä erottelemään erilaiset asiat / esineet b. oppilas oppii tekemään valintoja eri vaihtoehtojen välillä 3.Ongelmanratkaisu a.oppilas tulee tietoiseksi esineiden pysyvyydestä aistiensa avulla b. oppilas havaitsee ja paikallistaa esineet /asiat ja ymmärtää niiden väliset suhteet c.oppilas oppii käyttämään välineitä päämääräänsä pyrkiessään d. oppilas ymmärtää esineiden väliset suhteet, käsittelyn ja hallinnan 4.Syy- ja seuraussuhteet a.oppilas ymmärtää omien ja / tai muiden toimintojen seuraukset b. oppilas ennakoi tulevia tapahtumia ja niiden järjestyksiä signaalien (esim. esine, kuva, ele) avulla	motorinen rata, PREP, Bright Star, fasilitointi, vähimmäisohjaus, tehtäväanalyysi, basaali stimulaatio, Snoezelen, PECS, mallioppiminen, virejumppa, Halliwick, uinninopetusmenetelmä, Lilli Nielsen, ehdollistaminen, yleistäminen, strukturoitu opetus, vahvistaminen ja palkitseminen. eriyttäminen ja yksilöllistäminen, eheyttäminen, konstruktivismi, Tikas, sosiaaliset tarinat

Päivittäisten toimintojen taidot	•kotitalous •terveystieto •ympäristö- ja luonnontieto •biologia ja maantiede	•lisätä oppilaan aktiivista osallistumista elinympäristön toimintoihin •edistää oppilaan omatoimisuutta ja itsenäistymistä	1.Terveys ja turvallisuus a.oppilas toimii terveyttä ylläpitävällä tavalla b. oppilas huomioi vaaratilanteet c.oppilas oppii noudattamaan sääntöjä 2.Arkipäivän elämän taidot a.oppilas oppii itsenäiseen ruokailuun liittyviä taitoja ja maistaa / syö erilaisia ruokia b. oppilas oppii pukeutumiseen ja riisuuntumiseen liittyviä taitoja c.oppilas oppii henkilökohtaiseen hygieniaan liittyviä taitoja 3.Asuminen ja vapaa-aika a.oppilas oppii kodinhoidollisia töitä b. oppilas oppii tuntemaan vapaa-ajan viettomahdollisuuksia	vähimmäisohjaus, tehtäväanalyysi, mallioppiminen, ehdollistaminen, yleistäminen, strukturoitu opetus, vahvistaminen ja palkitseminen, eriyttäminen ja yksilöllistäminen, eheyttäminen, konstruktivinen opetus
---	---	---	--	--

21.7 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

21.7.1 Tukiopetus

Oppilaalla, joka on tilapäisesti jäänyt jälkeen opinnoissaan tai muutoin tarvitsee oppimisessaan lyhytaikaista tukea, on oikeus saada tukiopetusta. Tukiopetus tulee aloittaa heti, kun oppimiseen tai koulunkäyntiin liittyvät vaikeudet on havaittu, jotta oppilas ei jäisi pysyvästi jälkeen opinnoissaan. Tukiopetuksella voidaan ehkäistä vaikeuksia ennakolta. Tukiopetusta tulee järjestää suunnitelmallisesti sekä niin usein kuin on tarpeen.

Tukiopetukselle on ominaista yksilöllisesti suunnitellut tehtävät, ajankäyttö ja ohjaus. Tukiopetuksen järjestämisessä tulee käyttää monipuolisia menetelmiä ja materiaaleja, joiden avulla voidaan löytää uusia tapoja lähestyä opittavaa asiaa. Ennakoivassa tukiopetuksessa uusiin opittaviin asioihin perehdytään jo etukäteen. Tukiopetuksella voidaan vastata myös poissaoloista johtuviin tuen tarpeisiin.

Koulutyö tulee suunnitella siten, että jokaisella oppilaalla on tarvittaessa mahdollisuus osallistua tukiopetukseen. Tukiopetusta annetaan joko oppilaan työjärjestyksen mukaisten, sellaisten oppituntien aikana, joihin tuen tarve liittyy, tai oppituntien ulkopuolella. Erilaisia joustavia ryhmittelyjä voidaan käyttää tukiopetuksen toteuttamisessa.

Aloitteen tukiopetuksen antamisesta oppilaalle tekee ensisijaisesti opettaja, sen voi tehdä myös oppilas tai huoltaja. Jokaisen opettajan tehtävänä on seurata oppilaan oppimista ja kasvua sekä mahdollista tuen tarpeen ilmenemistä. Tukiopetusta pyritään järjestämään yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Heille annetaan tietoa tukiopetuksen toteuttamistavoista ja merkityksestä oppimiselle ja koulunkäynnille, sekä oppilaan velvollisuudesta osallistua hänelle järjestettyyn tukiopetukseen.

Tukiopetusta voidaan antaa tuen kaikilla tasoilla. Osana pedagogista arviota ja selvitystä arvioidaan oppilaan aikaisemmin saaman tukiopetuksen riittävyys ja vaikutus sekä oppilaan tarpeet tukiopetukseen jatkossa. Oppimissuunnitelmaan ja HOJKSiin kirjataan myös tukiopetuksen tavoitteet ja antaminen.

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Tukiopetuksen tavoitteena on, että oppilas oppii opetussuunnitelmassa, tarkemmin oppimissuunnitelmassa tai Hojksissa oppilaalle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Tukiopetus on kaikkien oppilaiden oikeus ja siihen on velvollisuus osallistua.

- Tukiopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.
- Tukiopetus on pääsääntöisesti lyhytaikaista.
- Opettaja määrittelee tukiopetuksen tarpeen.
- Ennen osa-aikaisen erityisopetuksen aloittamista suositetaan oppiainetta opetettavan opettajan antamaa tukiopetusta (yläkoulu).
- Tukiopetusta voidaan antaa pitkäaikaisesti (48h jakso) tai poikkeuksellisesti säännöllisesti (esimerkiksi 1h/vko lukukauden ajan) oppimissuunnitelman / Hojksin mukaisesti.
- Rehtorin päätöksellä, kun annetaan oppituntien ulkopuolella.
- Tukiopetusjakso arvioidaan (opettaja, oppilas ja huoltaja).

Tukiopetuksen muodot

Tukiopetusta voidaan antaa

- oppilaan oppituntien ulkopuolella,
- oppitunnin aikana samanaikaisopetuksena.

Tukiopetus voi olla

- ennakoivaa tai kertaavaa, esimerkiksi ennen koetta,
- yksittäin tai ryhmässä tapahtuvaa opetusta tai ohjausta,
- useamman opetusryhmän yhteistä opetusta,
- sisällöltään ja vaatimuksiltaan opetusta alas- tai ylöspäin eriyttävää,
- toiminnallista,
- oppiaineen perusoppiainesta kertaavaa,
- ohjattua läksyjen tekoa.

Taulukko 20. Tukiopetuksesta tiedottaminen, tukiopetuksen antaminen ja vastuuhenkilöt

Opettaja, huoltaja, oppilas tai muu oppilaan kanssa työskentelevä arvioi tukiopetustarvetta	Yleinen tuki: Lyhyt tukiopetusjakso, josta ilmoitetaan kotiin	Tukiopetusjakson arviointi: Oppilas tarvitsee lisää tukea	Yhteys huoltajaan, tukiopetusjakson suunnittelu yhdessä erityisopettajan kanssa	Pitkäaikainen tukiopetusjaks o tai osa-aikainen erityisopetus	Jakson arviointi yhdessä huoltaja, erityisopettajan ja / tai muun asiantuntijan kanssa: Oppilas tarvitsee edelleen tai lisää tukea	Tehostettu tai erityinen tuki: Osa-aikainen erityisopetus tai pitkäaikainen, poikkeustapauksessa säännöllinen tukiopetusjakso sekä muut oppilaan tukimuodot (tehostetusti eriyttäminen ja kodin ja koulun yhteistyö)
						
TUKIOPETUSJAKSO KIRJATAAN WILMASSA TUKI-VÄLILEHDEN TOIMENPITEISIIN			KIRJATAAN WILMAAN / OPPIMISSUUNNITELMAAN		PEDAGOGINEN ARVIO	KIRJATAAN OPPIMISSUUNNITELMAAN / HOJKSIIN
HUOLTAJALLA MAHDOLLISUUS OSALLISTUA SUUNNITTELUUN JA ARVIOINTIIN					HUOLTAJA OSALLISTUU SUUNNITTELUUN JA ARVIOINTIIN	
					REHTORI / KOULUNJOHTAJA PÄÄTTÄÄ KÄYTETTÄVÄSTÄ TUNTIMÄÄRÄSTÄ	

21.7.2 Osa-aikainen erityisopetus

Oppilaalla, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen ohessa. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan oppilaille, joilla on esimerkiksi kielellisiä tai matemaattisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, oppimisvaikeuksia yksittäisissä oppiaineissa, vaikeuksia opiskelutaidoissa, vuorovaikutustaidoissa tai koulunkäynnissä. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa oppilaan oppimisedellytyksiä ja ehkäistä oppimisen ja koulunkäynnin vaikeuksia.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään oppilaan saamaan muuhun opetukseen. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamista suunnitellaan, sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä oppilaan ja huoltajan kanssa.

Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista tiedotetaan oppilaille ja huoltajille. Osa-aikaista erityisopetusta pyritään järjestämään yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Heille annetaan tietoa sen merkityksestä oppimiselle ja koulunkäynnille, sekä oppilaan velvollisuudesta osallistua siihen.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla. Tehostetun tuen aikana osa-aikaisen erityisopetuksen merkitys tukimuotona yleensä vahvistuu. Oppilas voi saada osa-aikaista erityisopetusta myös erityisen tuen aikana ja opiskellessaan erityisluokassa. Osana pedagogista arviota ja selvitystä arvioidaan oppilaan aikaisemmin saaman osa-aikaisen erityisopetuksen riittävyys ja vaikutus sekä oppilaan tarpeet osa-aikaiseen erityisopetukseen jatkossa. Oppimissuunnitelmaan ja HOJKSiin kirjataan myös osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja antaminen.

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Taulukossa 21 on kuvattu osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavat

Taulukko 21. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttaminen

Yleinen tuki Erityisopettaja tekee tiivistä yhteistyötä opettajan kanssa oppilaan esiopetuksesta lähtien koko perusopetuksen ajan. Opetusta ja ohjausta suunnitellaan yhdessä luokan- ja aineenopettajan sekä oppilashuollon henkilöstön kanssa • oppimista ja sosiaalisia taitoja vahvistavat luokan toimintakäytänteet • oppimista vahvistavien tekijöiden ja oppimisvaikeuksien arviointi • kasvu- ja oppimisympäristöjen suunnittelu • perustaitojen oppiminen ja vahvistaminen • moniammatillisen yhteistyön käynnistäminen tarvittaessa • nivelvaiheiden toimintojen suunnittelu ja toteutus: ○ koulutulokkaiden koulun aloittamiseen liittyviä toimintamuotoja kuten oppilaiden luokkasijoittelu, kouluun tutustumispäivä, huoltajaillat, vanhempainkoulu ja muut tapaamiset ○ yläkouluun siirtymisen tiedonsiirtokäytänteet ○ kodin ja koulun yhteistyön suunnittelu ja toteuttaminen Kirjaaminen Osa-aikainen erityisopetus pitkään jatkuvana tukena kirjataan Wilman Tuki-lehden Toimenpiteisiin tai oppimissuunnitelmaan.	Osa-aikainen erityisopetus tehostuu, määrä lisääntyy, seuranta tarkentuu, arviointi tulee yksilöllisemmäksi, yhteistyö kodin kanssa tiivistyy	
	Pedagoginen arvio Ennen tehostetun tuen aloittamista arvioidaan myös oppilaan saaman osa-aikaisen erityisopetuksen riittävyys, vaikutus ja tarve jatkossa.	Pedagoginen selvitys Oppilaan aiemmin saaman osa-aikaisen erityisopetuksen riittävyys ja vaikutus sekä tarve osa-aikaiseen erityisopetukseen arvioidaan osana pedagogista selvitystä.
	Tehostettu tuki, edellisten lisäksi • oppimisen seurannan, havaintojen ja arviointien tekeminen yhteistyössä opettajan kanssa • aiempaa yksilöllisempi erityisopetus • oppimateriaalin sovittaminen (keskeisen oppiaineen määrittely) yhteistyössä opettajan kanssa • oppimaan oppimiseen ohjaaminen ja opiskelutekniikoiden opettaminen • moniammatillinen yhteistyö lisääntyy • huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö / huoltajalle tiedottaminen tiivistyy • opetus erityisopetuksen pienryhmässä osa-aikaisesti on mahdollista	Erityinen tuki, edellisten lisäksi • huoltajan kanssa tehtävä opetuksen suunnittelu ja oppimisen seuranta on keskeistä • opettajien ja koulunkäynninohjaajan yhteistoiminta ERITYISOPETUS • yksilöllisempää ja vahvempaa kuin osa-aikainen erityisopetus • yksilöllisesti harkiten ja suunnitellen osittain tai kokonaan alueellisessa tai koko kaupunkia palvelevassa pienryhmässä.
		Kirjaaminen Hojks

Osa-aikainen erityisopetus järjestetään joustavissa opetusryhmissä, samanaikaisopetuksensa, tarvittaessa ja jaksoittain yksilö- tai pienryhmäopetuksena

21.7.3 Tulkitsemis- ja avustajapalvelut

Oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut sekä erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla. Tarkoituksena on turvata oppilaalle oppimisen ja koulunkäynnin perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikkina koulupäivinä.

Oppilaalle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien oppilaiden kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkia tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten oppilaiden kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Oppilaan kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkia tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea oppilaita kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida oppilaan ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee oppilasta päivittäisissä tilanteissa oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvien tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa muun henkilöstön kanssa. On tärkeää, että työn- ja vastuunjako on selkeä.

Avustajan antama tuki edistää oppilaan itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajapalvelun tavoitteena on tukea yksittäistä oppilasta siten, että hän kykenee ottamaan yhä enemmän itse vastuuta oppimisestaan ja koulunkäynnistään. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle oppilaalle tai koko opetusryhmälle.

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Oppilaan kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat oppilasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti ja niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Oppilaan kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Oppilaan tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota oman koulun henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten oppilaille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan moniammatillisena yhteistyönä hyödyntäen oppilaan ja huoltajan antamia tietoja ja mahdollisten koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan oppilaan palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arvioissa. Erityistä tukea saavan oppilaan palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle oppilaalle mahdollisista palveluista ja erityisistä apuvälineistä tehdään hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

Koulunkäynninohjaus

Koulunkäynninohjauksen kohdentamiseen liittyviä periaatteita ovat:

- koulujen sarjaisuuteen perustuva pysyvä ohjauspalveluiden perusrakenne voi vaihdella vuosiluokittain,
- koulunkäynninohjaajan työpanosta voidaan jakaa eri oppilaiden, ryhmien ja koulujen kesken,
- erityisopetuksen pienryhmiin sekä perusopetuksen valmistavaan opetukseen resurssoidaan ryhmäkohtaiset koulunkäynninohjaajat,
- koulukohtainen koulunkäynninohjauksen jakaantuminen perustuu oppilas- ja luokkakohtaiseen arviointiin,
- koulunkäynninohjaajien antama tuki on yleensä osa-aikaista, harkinnan perusteella se voi olla kokoaikaista,
- koulunkäynninohjauksen kohdentamista arvioidaan ja tarkennetaan säännöllisesti oppilas- tai ryhmäkohtaisten tarpeiden mukaan kuitenkin huolehtien tuen jatkuvuudesta.

Mikäli oppilaalle haetaan henkilökohtaista koulunkäynninohjausta, arvioivat huoltaja, opettaja ja koulunkäynninohjaaja oppilaskohtaisen koulunkäynninohjaajan tarpeen. Yksittäisen oppilaan ohjaus- ja avustamispalvelusta päätetään erityisen tuen päätöksessä tai tehdään erillinen hallintopäätös. Asiantuntijalausunto on suositus, joka otetaan huomioon koulunkäynninohjauksen ja -avustamisen tarpeen määrittelyssä. Tehostetun tuen aikana koulunkäynninohjaajan tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan ja erityisen tuen aikana Hojksiin.

Koulunkäynninohjaaja tukee toiminnallaan koko kouluyhteisön, opetusryhmän tai yksittäisen oppilaan toimintaa ja hyvinvointia. Tehtäväkuva vaihtelee koulun, oppilasryhmän avustettavan/ohjattavan oppilaan mukaan. Tehtäviin voidaan lisätä tehtäviä, jotka yhdessä koulunkäynninohjaajan ja työnantajan edustajan sekä tarvittaessa huoltajien kanssa sovitaan tietyssä työpaikassa ja/tai tietyn oppilaan kanssa suoritettavaksi. Koulunkäynninohjaajan tehtäviin voi erillisen päätöksen mukaisesti sisältyä myös erityistä tukea tarvitsevan oppilaan aamu- ja/tai iltapäivähoito. Ensisijaisesti koulunkäynninohjaaja työskentelee oppilaiden kouluaikana oppitunneilla ja välitunneilla.

Taulukko 22. Koulunkäynninohjaajauksen toimintatapoja ja yhteistyötahoja

TOIMINTA-TAVAT	Koko kouluyhteisön tuki	Opetusryhmän tai luokan tuki	Yksittäisen oppilaan tuki	
			Kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen ja ohjaaminen	Itsenäistymisen ja omatoimisuuden tukeminen
	Koulunkäynninohjaaja pyrkii omalta osaltaan edistämään lasten / nuorten turvallisuutta koulupäivän sekä aamu- ja iltapäivähoidon aikana • osallistumalla yhteiseen suunnitteluun, • sitoutumalla yhteisiin pelisääntöihin ja niiden noudattamisen ohjaamiseen, • osallistumalla välitunneilla ja juhlissa tarvittaessa kaikkien ryhmien ja oppilaiden ohjaukseen (opettajan vastuu valvonnasta), • osallistumalla vastualueensa mukaisesti oppilashuoltotyöhön, • joustuen muuttuvissa tilanteissa, • toimimalla koko kouluyhteisön hyvinvointia edistäen.	Koulunkäynninohjaaja pyrkii ryhmän työskentelyn aikana aktiivisesti ylläpitämään työrauhaa yhteistyössä muun henkilöstön kanssa • huolehtimalla kiitoksen ja myönteisen palautteen antamisesta (peukku ylös, hymy, tarra, tmv.) • rauhoittamalla levotonta oppilasta tai oppilasryhmän metelöintiä, • osallistumalla jokaisen oppilaan yksilöllisen oppimisen mahdollisuuden turvaamiseen, • ohjaamalla ja/tai harjaannuttamalla oppilasta tai oppilasryhmää erikseen yksilöllisesti saamiensa ohjeiden ja tiedon mukaan (opettajan vastuu opettamisesta), • tukemalla ryhmäytymistä ja sosiaalisten tilanteiden etenemistä myönteiseen suuntaan esim. ohjaa yksinäistä oppilasta ryhmään, on mukana välituntileikeissä aran lapsen tukena, järjestää riitapukareille muuta tekemistä).	Koulunkäynninohjaaja ohjaa lapsen/nuoren työskentelyä, toimintaa ja käyttäytymistä saamansa tiedon ja ohjeiden mukaan. Ohjaaja • innostaa ja pienin askelin ohjaa oppilasta saavuttamaan oppimiselle ja koulunkäynnille asetetut yleiset ja/tai yksilölliset tavoitteet, • pyrkii helpottamaan lapsen/nuoren ymmärtämistä oppilaan edellytykset huomioon ottaen, • selventää ja pilkkoo ohjeita, • strukturoi opettajan kanssa yhteistyössä oppilaan päivän ja oppitunnin kulkua, toimintaympäristöä ja tehtävien tekemistä, • edistää lapsen/nuoren optimaalista suoriutumista ja käyttäytymistä sekä selviytymistä avustamalla fyysisesti, • tukee ja edistää lapsen/nuoren kuulumista ja sopeutumista muuhun ryhmään ja koulun oppilasjoukkoon.	Koulunkäynninohjaaja ohjaa oppilasta ottamaan vastuuta oppimisestaan ja koulunkäynnistään ja suoriutumaan itsenäisesti. Ohjaaja • tukee ja ohjaa lapsen/nuoren itsenäistä suoriutumista koulupäivän aikana, mm. ryhmätilanteissa, tunteilla, ulkona, ruokailussa, WC-toiminnoissa, retkillä, • avustaa tarvittaessa eri toiminnoissa koulussa ja koulumatkoilla, • on tarvittaessa lapsen tukena hoitopaikan ja koulun ulkopuolella tapahtuvassa toiminnassa ja oppimisessa, • voi olla tukena hoito-/kuntoutusjaksolla ja nivelvaiheessa koulusta toiseen siirryttäessä, • tukea lapsen/nuoren itsenäistä selviytymistä lääkeshoidollisissa toimenpiteissä.

YHTEISTYÖ, TYÖNJAKO JA VASTUUT	Rehtori •kokoaa lukuvuosittain koulunkäynninohjauksen tarpeesta esityksen, jonka perusteella koulu saa koulunkäynninohjausresurssin (koulutuspalveluiden hallinto jakaa), •päättää resurssin koulukohtaisesta organisoinnista, •seuraa ja arvioi palveluiden oikea-aikaista kohdentumista.	Opettajat •suunnittelevat opetuksen tavoitteet, järjestämisen ja arvioinnin yhdessä koulunkäynninohjaajan kanssa siltä osin kuin työparina työskentelee säännöllisesti ohjaaja •arvioivat tuen tarpeet ja oppilas- ja ryhmäkohtaiset tukitoimet yhdessä koulunkäynninohjaajan kanssa Huoltajat •ovat mukana koulunkäynninohjauksen tarpeen määrittelyssä sekä oppimissuunnitelmien ja Hojksien laatimisessa.
---	---	---

Tulkitsemispalvelut

Oppilas voi tarvita tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Tulkitsemistoiminnan tavoitteena on, että sekä toisen oppilaat että oppilaan kanssa toimivat aikuiset tuntevat hänen tapansa kommunikoida. Oppilaan omien kommunikaatiotaitojen kehittäminen mahdollistaa tasavertaisen vuorovaikutuksen muiden kanssa.

Oppilaan tulkitsemispalveluiden tarve, määrä ja laatu arvioidaan oppilaan opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen oppilaan huoltajien antamia tietoja ja mahdollisten koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tulkitsemispalveluiden järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä.

Tulkitsemispalvelu järjestetään joko ostopalveluna tai viittoma- ja kommunikaatiotaidot omaavan koulunkäynninohjaajan avulla tai näiden yhdistelmänä. Oppilaan kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä kommunikoinnin tuen eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa eri asiantuntijoita. Lisäksi suunnitellaan muutkin tukitoimet, kuten sijoittuminen luokkatilassa, yksilölliset oppi- ja opetusmateriaalit ja oppilaan mahdollisesti tarvitsemat apuvälineet.

Avustajan/ohjaaja antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle oppilaalle tai koko opetusryhmälle. Yksilökohtainen tuki voi olla osa- tai kokoaikaista. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa sekä arvioida oppilaan ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Ohjaaja tukee oppilasta kasvuun, oppimiseen ja koulunkäyntiin sekä niitä tukevaan kuntoutukseen liittyvien tehtävien suorittamisessa opettajan tai terapeuttien ohjeiden mukaisesti ja osallistuu tarvittaessa tuen suunnitteluun.

Apuvälineet

Koulussa opetus ja kuntoutus toteutuvat rinnakkain. Jotta opetus tukisi apuvälineen käyttöä ja apuvälineen käyttö opetusta, on oppilaan yksilöllisten tarpeiden lisäksi otettava huomioon muut oppilaat, luokan toimintatavat ja -kulttuuri, käytetyt opetusmenetelmät ja koulun henkilökunnan taidot. Tarvittaessa henkilökunnalle järjestetään apuvälineen käyttökoulutusta.

Vammaisella tai muulla erityistä tukea tarvitsevalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet, jotka koulu siis hankkii. Opiskelua edistävät ympäristön esteetön suunnittelu ja huomion kiinnittäminen ergonomiaan ja apuvälineisiin, esimerkiksi

- Suurentavat lukutelevisiot, erilaiset suurennuslasit ja äänikirjat voivat auttaa lukemista näön heikentyessä.
- Suurennetulla kirjasinkoolla tai rivivälillä, lukuaukolla tai -tikulla, tai tekstin ja taustan suurella kontrastierolla voidaan myös helpottaa lukemista.
- Käsien kirjoittamisen avuksi on lukuisia erilaisia kynän käyttöä helpottavia apuvälineitä, jotka parantavat kynäotetta ja lievittävät kipua.
- Sopiva istumajärjestys, joka ottaa huomioon oppilaan näkö- ja kuulovamman tai hahmottamisen tai tarkkaavaisuuden vaikeudet, vaikuttaa myönteisesti oppimiseen.
- Sopivan työkorkeuden löytäminen onnistuu säädettävällä työpöydällä. Lisävarusteina pöytiin voidaan hankkia työkappaleiden kiinnittimiä, laatikostoja, hyllytasoja, pyöriviä alustasoja, kirjatelineitä, pyöriviä mappikaruselleja ja erilaisia käsi- ja käsivarsitukia.
- Lehti- ja kirjatelineet, kallistuvat pöytätasot helpottavat lukemista, kirjoittamista ja piirtämistä suutikulla.

Tietotekniikka mahdollistaa monen vaikeavammaisen henkilön opiskelun ja työnteon. Sitä voidaan käyttää myös välillisenä apuna toimintakyvyn ongelmien kompensoinnissa. Esimerkiksi koulussa

opettaja tai avustaja voi valmistaa yksilöllisiä opetusmateriaaleja tai muuttaa skannerin avulla perinteiset kynä-paperitehtävät sähköiseen muotoon.

Apuvälinetarpeen arvioinnissa on mukana opettajan ja erityisopettajan tai kouluterveydenhoitajan lisäksi tarvittaessa huoltaja, kuntoutusohjaaja, fysio-, puhe- tai toimintaterapeutti.

Oppilaan henkilökohtaiset, lääkinnälliseen kuntoutukseen kuuluvat liikkumisen ja päivittäisten toimintojen apuvälineet sekä kommunikoinnin apuvälineet lainaa keskussairaala tai terveyskeskus alueellisesti sovitun porrastuksen mukaan. Soveltavan liikunnan välineitä on mahdollisuus vuokrata Malike-lainaamosta.

Kuntoutus- ja terapiapalvelut

Oppilaalla voi olla koulun ulkopuolisia kuntoutus- tai terapiajaksoja. Tällaiset jaksot järjestetään pääsääntöisesti kouluajan ulkopuolella. Mikäli palveluiden järjestäminen oppituntien ulkopuolella ei ole mahdollista, tulee huolehtia siitä, että poissaolot eivät kohdistu vain yhden oppiaineen tunteihin. Tällaisista erityisjärjestelyistä sovitaan yhdessä koulun, terapiaa järjestävien tahojen, huoltajan sekä ikä- ja kehitystaso huomioide myös oppilaan kanssa. Jos oppilas osallistuu kuntoutukseen tai terapiaan kouluaikana, tehdään asiasta PoL 18§:n mukainen hallintopäätös, jolloin oppilas vapautetaan opiskelusta kyseessä olevien oppituntien ajaksi. Pedagogisiin asiakirjoihin kirjataan vain ne toimenpiteet, joilla on vaikutusta oppilaan opetusjärjestelyihin.

Erityiskoulujen opetus- ja ohjauspalvelut

Myllärin koulu

Myllärin koulu järjestää perusopetuslain mukaista esi-, perus- ja lisäopetusta kehitysvammaisille ja/tai autismin kirjon piiriin kuuluville oppilaille. Opetuksessa hyödynnetään strukturoiden opetuksen toimintatapoja. Opetus nojautuu perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin sekä koulun omaan opetussuunnitelmaan. Oppilaille laaditaan Hojksit yksilöllisine oppimistavoitteineen.

Koulun yhteydessä on kuntoutusluokka, jossa toteutuu Kolpeneen palvelukeskuksessa tutkimus- ja kuntoutusjaksolla olevien lasten ja nuorten opetus. Kuntoutusluokka toimii tiiviissä yhteistyössä moniammatillisen työryhmän kanssa ja tarjoaa konsultointia ja ohjausta perheille sekä päivähoidon ja koulujen henkilöstölle.

Myllärin koulun palvelut edellyttävät sopimusta ja/tai erityisen tuen päätöstä. Myllärin koulun palvelujen käytöstä tulee aina olla yhteydessä koulutuspalveluiden hallintoon. Vaikeimmin kehitysvammaisen tai autistisen oppilaan lähikouluksi voidaan osoittaa Rovaniemellä Myllärin koulu.

Valtion erityiskoulut

Rovaniemen kaupunki ostaa erityisopetus- ja kuntoutuspalveluja tarvittaessa valtion erityiskouluilta.

Oppimis- ja ohjauskeskus, Tervaväylän koulu

on erityiskoulu sekä oppimis- ja ohjaamiskeskus, joka sijaitsee Oulussa. Koululla on kaksi yksikköä: Lohipato ja Merikartano. Tervaväylän koulu palvelee lapsia ja nuoria, joiden erityisen tuen tarve aiheutuu ensisijaisesti kielellisistä erityisvaikeuksista, kuuroudesta tai vaikeasta huonokuuloisuudesta, liikuntavammaisuudesta liitännäisongelmineen sekä neurologisista sairauksista ja autismin kirjoon liittyvistä haasteista. Koulun toiminnan painopiste on erityisopetuksessa ja sitä tukevissa kuntoutus-, hoito- ja tukipalveluissa. Tukijaksojen kautta tuetaan erityistä tukea tarvitsevan oppilaan opiskelua lähikoulussa.

Oppimis- ja ohjauskeskus, Onerva Mäen koulu

järjestää näkövammaisopetusta ja kuntoutusta. Koulu tarjoaa ohjaus- ja tukipalveluja lähikouluille, koulupaikan näkövammaiselle oppilaalle sekä näkövamma-alan asiantuntijapalveluja ja toimialan kehittämispalveluja.

Nämä palvelut perustuvat aina erilliseen sopimukseen tai hallintopäätökseen.